

দুৰদৰ্শনত অসমীয়া ভাষা : সংকট আৰু সম্ভাৱনা

লতিকা শইকীয়া
স্নাতকোত্তৰ, অসমীয়া বিভাগ
ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়, ডিব্ৰুগড়

অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাস প্ৰায় এহাজাৰ বছৰ পুৰণি। স্বকীয় বৈশিষ্ট্য তথা লিপি সম্বলিত ভাষাটো অসমৰ চৰকাৰী ভাষা। ভাষা এটাই জন্ম লাভ কৰাৰ পিছত ভাষাটোৰ বিকাশ, প্ৰসাৰ আৰু সংৰক্ষণৰ ক্ষেত্ৰত বিভিন্ন মাধ্যমে সহায় কৰে। যুগান্তকাৰী চপাশাল আৱিষ্কাৰ হোৱাৰ পিছত দুৰদৰ্শনে ভাষাৰ প্ৰচাৰ দ্ৰুততৰ আৰু সহজ কৰি তুলিলে। দুৰদৰ্শনৰ ইতিহাসলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে জাৰ্মানীত ১৮৮০ চনত দুৰদৰ্শনৰ আৱিষ্কাৰৰ প্ৰথম তৰংগৰ উন্মুকনি ঘটিছিল। ইয়ে ১৯২৮ চনত আইবিচ বিজ্ঞানী জন লগী বেয়াৰ্ডৰ হাতত পৰিপূৰ্ণ লাভ কৰে। প্ৰথমাৱস্থাত দুৰদৰ্শনৰ কলা-বগা ছবি আছিল যদিও ১৯৬৩ চনৰপৰা ৰঙীণ দুৰদৰ্শনৰ উদ্ভাৱন হয়। ১৯২৮ চন নিউয়ৰ্কত পোনপ্ৰথমে দুৰদৰ্শনৰ প্ৰচাৰ আৰম্ভ হৈছিল। বৰ্তমান ই সমগ্ৰ বিশ্বব্যাপি প্ৰচাৰ হৈ আছে। ভাৰতত দুৰদৰ্শনৰ সম্প্ৰচাৰ ১৯৫৯ চনৰ ১৫ ছেপ্তেম্বৰৰ পৰা আৰম্ভ হয়। সেইদৰে অসমত গুৱাহাটী দুৰদৰ্শন কেন্দ্ৰ স্থাপন হোৱাৰ পিছত ১৯৮২ চনৰ ১৯ নৱেম্বৰৰ পৰা দুৰদৰ্শনৰ সেৱা আৰম্ভ হৈছিল। বৰ্তমান অসমীয়া ভাষাটোৱেও দুৰদৰ্শনত স্থান লাভ কৰিছে। এটা আঞ্চলিক ভাষা হিচাপে অসমীয়া ভাষাৰ বাবে ই এক সুখবৰ। বৰ্তমান অসমীয়া ভাষাৰ মাধ্যমেৰে চৰকাৰী আৰু ব্যক্তিগত খণ্ডৰ ১৩ টা চেনেল সম্প্ৰচাৰিত হৈ আছে। দুৰদৰ্শন যোগে প্ৰচাৰিত হোৱা অসমীয়া চেনেল সমূহৰ তালিকা —

ক্রমিক নং	চেনেলৰ নাম	আৰম্ভণি	শ্ৰেণী
১	DD NORTH EAST	১৯৯৪ চন	মনোৰঞ্জন ধৰ্মী
২	PRAG NEWS	২০০১ চন	মনোৰঞ্জন ধৰ্মী
৩	DY 365	২০০৮ চন	মনোৰঞ্জন ধৰ্মী
৪	NEWS LIVE	২০০৮ চন	মনোৰঞ্জন ধৰ্মী

ক্রমিক নং	চেনেলৰ নাম	আৰম্ভণি	শ্ৰেণী
৫	RANG	২০০৯ চন	মনোৰঞ্জন ধৰ্মী
৬	প্ৰতিদিন TIME	২০১০ চন	মনোৰঞ্জন ধৰ্মী
৭	RAMDHENU	২০১১ চন	মনোৰঞ্জন ধৰ্মী
৮	RENGONI	২০১৩ চন	মনোৰঞ্জন ধৰ্মী
৯	NORTH EAST LIVE	২০১৩ চন	মনোৰঞ্জন ধৰ্মী
১০	JONAK	২০১৪ চন	মনোৰঞ্জন ধৰ্মী
১১	ASSAM TALKS	২০১৫ চন	মনোৰঞ্জন ধৰ্মী
১২	NEWS 18 অসম/NORTH EAST	২০১৬ চন	মনোৰঞ্জন ধৰ্মী
১৩	INDRADHENU	২০১৭ চন	মনোৰঞ্জন ধৰ্মী

বৰ্তমান যুগটোত বৈদ্যুতিন মাধ্যমৰ গুৰুত্ব অনস্বীকাৰ্য। দুৰদৰ্শন বৈদ্যুতিন মাধ্যমেৰে ভিতৰুৱা জনপ্ৰিয় মাধ্যম। একে সময়তে দৃশ্য-শ্ৰব্য মাধ্যম হোৱা বাবে দুৰদৰ্শন মানুহৰ স্মৰণ শক্তিৰ লগত বিশেষভাৱে সম্পৰ্কিত। সেয়ে ভাষা এটাৰ ভৱিষ্যত নিৰ্মানৰ ক্ষেত্ৰত অন্যান্য মাধ্যমসমূহৰ লগতে দুৰদৰ্শনৰ ভূমিকা অপৰিসীম। আঞ্চলিক ভাষাৰ চেনেলসমূহে ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ৰ চেনেলসমূহৰ তুলনাত কিছুমান সীমাবদ্ধতাৰ মাজেৰে কাম কৰিবলৈ যাওঁতে কিছুমান প্ৰত্যাহ্বানৰ সন্মুখীন হ’ব লগা হয়। তদুপৰি বৰ্তমান ব্যৱসায়িক প্ৰতিষ্ঠানলৈ ৰূপান্তৰিত হৈ পৰা দুৰদৰ্শনৰ চেনেলসমূহৰ ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত গ্ৰহণ কৰা স্থিতি যথেষ্ট মনকৰিবলগীয়া। অসমীয়া মাধ্যমৰ চেনেলসমূহো এইক্ষেত্ৰত বাদ পৰি ৰোৱা নাই। বিশেষকৈ অসমীয়া মাধ্যমৰ বাতৰি সম্প্ৰচাৰ চেনেলসমূহক লক্ষ্য কৰিলে এই কথা স্পষ্ট হয়। দুৰদৰ্শনত সাধাৰণতে দুটা ধৰণৰ ভাষা ব্যৱহাৰ কৰা হয়। বাতৰি পৰিৱেশনৰ বাবে আনুষ্ঠানিক ভাষা আৰু মনোৰঞ্জনধৰ্মী অনুষ্ঠানৰ বাবে অনানুষ্ঠানিক ভাষা। অসমীয়া ভাষাৰ বাতৰি সম্প্ৰচাৰ চেনেলসমূহত অসমীয়া ভাষাৰ কথিত ৰূপটোৰ লগতে লিখিত ৰূপটোও দেখিবলৈ পোৱা যায়। দৰ্শকক আকৰ্ষণ কৰাৰ উদ্দেশ্যেৰেই হওক বা অন্য উদ্দেশ্যেৰেই হওক লিখিত ৰূপটোৰ মাজত কিছুমান ভ্ৰুটী দেখা যায়। এনে ভ্ৰুটীয়ে অসমীয়া ভাষাটোৰ স্বাভাৱিক সৌন্দৰ্য নষ্ট কৰিছে। দুৰদৰ্শনত অসমীয়া ভাষাৰ লিখিত ৰূপটোৰ লক্ষ্য কৰোঁতে নিম্নোক্ত ধৰণেৰে ভ্ৰুটীসমূহ চকুত পৰিছিল —

(ক) ইংৰাজী ভাষাৰ আগ্ৰাসন :

ইংৰাজী ভাষাটো আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মৰ্যাদাসম্পন্ন ভাষা। সেয়ে বিভিন্ন ধৰণৰ কাম-কাজ ইংৰাজ ভাষাতে সম্পন্ন কৰা হয়। পূৰ্বতেও ইংৰাজী ভাষাৰ প্ৰভাৱ অসমীয়া ভাষাত নপৰা নহয়। কিন্তু গোলকীকৰণ, ব্যক্তিগতকৰণ আদিৰ ফলত এই প্ৰভাৱ দ্ৰুততৰ হ'ল। ইংৰাজী ভাষাই আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় ক্ষেত্ৰৰপৰা আহি আঞ্চলিক ক্ষেত্ৰৰ আদান প্ৰদানৰ দিশত স্থান দখল কৰিলে। অসমীয়া ভাষাও এই আগ্ৰাসনৰ পৰা হাত সাৰিব পৰা নাই। লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে দুৰদৰ্শনৰ অসমীয়া মাধ্যমত প্ৰচাৰিত চেনেলসমূহৰ নামতেই ইংৰাজী ভাষাৰ আগ্ৰাসন স্পষ্ট। অসমীয়া ভাষাৰ চেনেল সমূহ নাম এনেধৰণৰ — NEWS LIVE, NEWS 18 অসম/NORTH EAST, PRAG NEWS, প্ৰতিদিন TIME, RANG, RAMDHENU ইত্যাদি। উপৰোক্ত চেনেলৰ তালিকাখন মন কৰিলেই দেখা যাব যে মাত্ৰ দুটা চেনেলৰ নামতহে অসমীয়া লিপি ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। সেয়া হ'ল — 'অসম' আৰু 'প্ৰতিদিন'। অসমীয়া ভাষাটো ভাৱ প্ৰকাশৰ বাবে সক্ষম। তদুপৰি ভাষাটোৰ নিজা লিপি আৰু ভাৱ প্ৰকাশৰ বাবে উপযুক্ত শব্দ সম্ভাৱ আছে। দুৰদৰ্শনত অসমীয়া ভাষাটোৰ লিপি লিখিব পাৰি। তেনেক্ষেত্ৰত অসমীয়া ভাষাৰ চেনেলসমূহৰ নাম ইংৰাজী ভাষাৰে নামাংকিত কৰাৰ কথাটোৱে আলোচ্য আগ্ৰাসনৰ বিষয়টোকে স্পষ্ট কৰি তোলে। বাতৰি সম্প্ৰচাৰ চেনেলসমূহৰ বহু অনুষ্ঠানৰ নাম ইংৰাজী ভাষাতে নামাংকিত কৰা হৈছে। উদাহৰণস্বৰূপে — Guwahati Live, Prime Time, Assam@5, Prime Daily, Excuse Me, Late Night, MID-DAY Prime, Vision Prag, Good Morning, Morning Prime, Talk Show, প্ৰতিদিন টাইম Cinema Hall ইত্যাদি।

(খ) ভাষা মিশ্ৰণ :

ভাষা মিশ্ৰণৰ জৰিয়তে বক্তব্য বিষয়ক অধিক আকৰ্ষণীয় কৰি তুলিবলৈ যত্ন কৰা হয়। অসমীয়া বাতৰি সম্প্ৰচাৰ চেনেল সমূহত প্ৰত্যক্ষ কৰা ভাষা মিশ্ৰণৰ উদাহৰণসমূহৰ এনেধৰণৰ :

- পুনৰ বজাৰে বজাৰে খাদ্য বিভাগৰ Operation
(০৮/০৮/১৮, NEWS LIVE)
- সাহিত্য সভাৰ 'আলকাতাৰা অভিযান' ফ্লপ
(০৮/০৮/১৮, DY 365)
- NRC ক লৈ ৰাজনীতি গেম অব্যাহত
(১৪/০৮/১৮, PRAG NEWS)
- সাংবাদিকৰ নামত ব্লেকমেইলিং!
(১৪/০৮/১৮, প্ৰতিদিন TIME)

- মহানগৰীত অব্যাহত চোৰৰ Mission
(প্ৰতিদিন TIME)
- গুৱাহাটীৰ মালিগাঁৱত Hit & Runৰ ঘটনা
(২০/০৮/১৮, DY 365) ইত্যাদি।

(গ) অসমীয়া বাক্য গঠনৰ স্বাভাৱিক ক্ৰম বিচ্যুতি :

বাতৰি সম্প্ৰচাৰ চেনেলসমূহত বহুক্ষেত্ৰত অসমীয়া বাক্য গাঁথনিৰ স্বাভাৱিক ক্ৰম — কৰ্তা + কৰ্ম + ক্ৰিয়াৰ বিচ্যুতি দেখা যায়। অৱশ্যে এই বিচ্যুতি বাতৰি শিৰোনামৰ ক্ষেত্ৰত সুকীয়া। অন্যক্ষেত্ৰত ভাষাটোৰ বাক্যগাঁথনিৰ স্বাভাৱিক ক্ৰম বিচ্যুতিত বাক্য এটাই এক অন্য ৰূপ লাভ কৰে। হয়তো বক্তব্য বিষয়ক অধিক স্পষ্ট কৰিবলৈ অথবা লয়যুক্ত কৰি আকৰ্ষিত কৰিবলৈ এনে কৰা হয়। কিন্তু যিহেতু বাতৰি সমূহ গদ্যৰূপত প্ৰকাশিত হয় বা বস্তুনিষ্ঠ হয়, গতিকে এনে কৰিলে দৰ্শকৰ মনত বিৰূপ প্ৰতিক্ৰিয়া হোৱাৰ সম্ভাৱনা থাকে। এনে বিচ্যুতিৰ উদাহৰণ এনেধৰণৰ —

- ধোঁৱা দিয়েই দায়িত্ব সামৰিলে বিভাগে
(০৯/০৮/১৮, ASSAM TALKS)
- স্থিতি ঘোষণা কৰিবলৈ বাধ্য কৰিম আমি
(১৪/০৮/১৮, PRAG NEWS)
- নিৰুপায় হ'ব আজি ৰাজনৈতিক নেতা
(১৪/০৮/১৮, PRAG NEWS)
- দুমাহ পূৰ্বে বিবাহ পাশত আৱদ্ধ হৈছিল দুয়ো
(১০/০৮/১৮, DY 365)
- বানত উটি গ'ল পুৰণিথান গাঁৱৰ এগৰাকী মহিলা
(২০/০৮/১৮, NEWS LIVE) ইত্যাদি

অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰচাৰ, নিৰ্মাণ আৰু সংৰক্ষণত দুৰদৰ্শনৰ ভূমিকা :

গণমাধ্যম গণতন্ত্ৰৰ চতুৰ্থ স্তম্ভ। দুৰদৰ্শন গণমাধ্যমৰ শক্তিশালী আহিলা। যিয়ে সকলো ধৰণৰ আৰু সকলো বয়সৰ মানুহক ধৰি ৰাখিবলৈ সক্ষম হয়। দুৰদৰ্শনে মুখ্যত তিনিধৰণৰ ভূমিকা পালন কৰে —

- মনোৰঞ্জকৰ ভূমিকা
- তথ্যদাতাৰ ভূমিকা

● জ্ঞান দাতাৰ ভূমিকা

অৱশ্যে পশ্চিমৰ দেশবোৰৰ তুলনাত ভাৰতত দুৰদৰ্শনৰ ভূমিকা কিছু সুকীয়া। দুৰদৰ্শনত ব্যক্তিগত প্ৰণালিক সমূহ অৱশ্যে হোৱাৰ আগলৈকে ইয়াত মনোৰঞ্জনতকৈ শিক্ষা আৰু তথ্য সম্প্ৰচাৰৰ দিশত অধিক গুৰুত্ব দিয়া হৈছিল।

এক দৃশ্য-শ্ৰব্য মাধ্যম বিতাপে দুৰদৰ্শনৰ বহুবোৰ কথাই মানুহৰ চিন্তা আৰু আচৰণত প্ৰভাৱ পেলায়। ভাৰতবৰ্ষ এনে এখন দেশ য'ত ৩০০০ৰো অধিক মাতৃভাষা আছে। এনে বহুভাষিকবিভক্ত দেশ এখনত মাত্ৰ এটা ভাষাৰে দুৰদৰ্শনত অনুষ্ঠান প্ৰচাৰ কৰাটোও দুৰদৰ্শনৰ এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ কাম। ভাৰতবৰ্ষত পূৰ্বতে কেৱল হিন্দী আৰু ইংৰাজী ভাষাহে দুৰদৰ্শনৰ ভাষা আছিল। দুৰদৰ্শনত আঞ্চলিক ভাষাৰ মাধ্যমেৰে চেনেলবোৰ সম্প্ৰচাৰ হোৱাৰ লগে লগে আঞ্চলিক ভাষা সমূহেও মৰ্যাদা পালে। সেয়ে ভাষা সংৰক্ষণ আৰু ভাষা পৰিৱৰ্তনৰ ক্ষেত্ৰত ভাৰতৰ দৰে বহুভাষিক দেশ এখনত দুৰদৰ্শনৰ গুৰুত্ব আছে। দুৰদৰ্শনত অসমীয়া ভাষাৰ অন্তৰ্ভুক্তিকৰণ ভাষাটোৰ বাবে শুভ লক্ষণ। বৈদ্যুতিন মাধ্যমত ভাষা এটাৰ অন্তৰ্ভুক্তিকৰণে ভাষা এটাৰ প্ৰচাৰ, নিৰ্মাণ আৰু সংৰক্ষণৰ ক্ষেত্ৰত গধুৰ ভূমিকা পালন কৰে।

দুৰদৰ্শনত অসমীয়া ভাষাটোৱে স্থান লাভ কৰা মানেই ভাষাটোৰ প্ৰচাৰৰ দিশে এক উল্লেখনীয় পদক্ষেপ। অৱশ্যে ভাষাটোৰ নিৰ্মাণৰ ক্ষেত্ৰত এই কথা কিছু সুকীয়া। উপৰোক্ত আলোচনাত দুৰদৰ্শনত অসমীয়া ভাষাৰ লিখিত ৰূপৰ ক্ষেত্ৰত হোৱা কিছুমান ভুল দেখুওৱা হৈছে। ভাষাটোৰ ক্ষেত্ৰত ইংৰাজী বা অন্যান্য ভাষাৰ আগ্ৰাসন হৈছে। সেয়ে ভাষাটোৰ ৰূপতাত্ত্বিক দিশটোত বেমেজালি পৰিলক্ষিত হৈছে। অধিকাংশ সময়ত এনেধৰণৰ ভুল হৈ থাকিলে ভাষাটোলৈ সংকট অহাটো স্বাভাৱিক। কিয়নো ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰি অহা হৈছে যে মানুহৰ মন-মগজুত দুৰদৰ্শনৰ প্ৰভাৱ যথেষ্ট বেছি। তদুপৰি বাৰম্বাৰ একেবোৰ ভুলকে হৈ থাকিলে এনেধৰণৰ ভুল সমূহকে ভাষাটোৱে এটা সময়ত গ্ৰহণ কৰিবলৈ বাধ্য হ'ব আৰু ভাষাটোৱে নিজস্বতা হেৰুৱাব। সেয়ে অসমীয়া ভাষাৰ চেনেলসমূহে দুৰদৰ্শনত অসমীয়া ভাষাটোৰ নিজস্বতা অক্ষুণ্ণ ৰাখিবলৈ চেষ্টা কৰা উচিত। ইউনেস্কো (UNESCO)এ এটা কথা উল্লেখ কৰিছে যে ব্যক্তিকেन्द्रিক সৰ্বাংগীন বিকাশ হ'বলৈ হ'লে প্ৰত্যেক ব্যক্তি আৰু সংস্কৃতিক সন্মান জনোৱা উচিত। ভাষা যিহেতু সংস্কৃতিৰেই এৰাব নোৱাৰা উপাদান। গতিকে ভাষাৰ ক্ষেত্ৰটো এই কথা প্ৰযোজ্য।

বাতৰি সম্প্ৰচাৰ কৰা অধিকাংশ চেনেল ব্যক্তিগত খণ্ডৰ। সেয়ে তেওঁলোকৰ ব্যক্তিগত স্বার্থও এইক্ষেত্ৰত নুই কৰিব নোৱাৰি। অৱশ্যে ব্যক্তিগত স্বার্থৰ উৰ্ধত অসমীয়া ভাষা প্ৰতিটো চেনেলে কিছুমান ভাষা-শিক্ষাৰ কাৰ্যসূচী গ্ৰহণ কৰিব পাৰে। তদুপৰি ভাষিক ক্ৰাণীসমূহ কমাবলৈ অথবা ভাষিক শুদ্ধতাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখিবলৈ নিৰ্দিষ্ট ভাষাটোৰ ভাষাজ্ঞান থকা এজন সুদক্ষ

ব্যক্তিক নিয়োগ কৰা উচিত। এনেধৰণৰ পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিলে দৰ্শক আৰু চেনেল দুয়োটা উপকৃত হ'ব। তদুপৰি ভাষাটোৰ উপযুক্ত নিৰ্মাণ আৰু সংৰক্ষণৰ ক্ষেত্ৰত ফলপ্ৰসূ হ'ব। গোলকীকৰণৰ ফলত সৰু-সৰু আঞ্চলিক ভাষাসমূহলৈ প্ৰত্যাৱৰ্তন আহিছে। ভাষা মিশ্ৰণ অথবা সৰু ভাষালৈ বৃহৎ ভাষাৰ আগ্ৰাসন ইত্যাদি ইয়াৰ উদাহৰণ হিচাপে ল'ব পাৰি।

দুৰদৰ্শনক এটা জাতিৰ 'ব্যক্তিত্ব' বোলা হয়। সেয়ে এই 'ব্যক্তিত্ব'ক নিজা ৰং-গুণেৰে সমৃদ্ধ কৰাটো জাতিটোৰ দায়িত্ব। দুৰদৰ্শনত প্ৰচাৰিত অসমীয়া মাধ্যমৰ চেনেলসমূহে এই দায়িত্ব চেনেলটোৰ অসমীয়া নামকৰণেৰেই আৰম্ভ কৰিব পাৰি। নামৰ উপৰিও চেনেলসমূহে ইতিমধ্যে কৰি থকা ভুলবোৰ আঁতৰাই ভাষাটোৰ শুদ্ধতাৰ প্ৰতি গুৰুত্ব দিয়া উচিত। দুৰদৰ্শনত ভাষাটোৰ শুদ্ধ প্ৰচাৰে ভাষাটোৰ উপযুক্ত নিৰ্মাণত এক উল্লেখনীয় ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিব। অন্য ভাষাৰ আগ্ৰাসন যথাসম্ভৱ কম কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা উচিত। অৱশ্যে যিবোৰ শব্দৰ অসমীয়া ভাষাত উপযুক্ত প্ৰতিশব্দ নাই বা যিবোৰ শব্দ অসমীয়ালৈ অননুবাদ্য, সেইবোৰৰ কথা সুকীয়া। অসমীয়া চেনেল সমূহত সকলো ক্ষেত্ৰতে অসমীয়া ভাষাৰ ব্যৱহাৰে ভাষাটোৰ প্ৰকাশিকা শক্তি বৃদ্ধি কৰাটো সহায় কৰিব। কাৰণ যুগৰ অনুসৰি ভাষা এটা নমনীয় হ'লেহে ভাষাটো দীৰ্ঘস্থায়ী হয়। বৈদ্যুতিন মাধ্যম ভাষাৰ নিৰ্মাণ, প্ৰচাৰ আৰু সংৰক্ষণৰ বাবে উপযুক্ত আহিলা। তদুপৰি বৈদ্যুতিন মাধ্যমৰ এক শক্তিশালী আহিলা হিচাপে আৰ্থ-সামাজিক পৰিৱৰ্তনত দুৰদৰ্শনৰ ভূমিকা গুৰুত্বপূৰ্ণ। ভাষা হ'ল আৰ্থ-সামাজিক পৰিবৰ্তন আৰু দুৰদৰ্শনৰ মাজৰ যোগসূত্ৰ। সেয়ে ভাষাৰ ভৱিষ্যত তত্ত্বাৱধান আৰু নিৰ্মাণৰ ক্ষেত্ৰত ভাৰতৰ দৰে এখন দেশত দুৰদৰ্শনৰ গুৰুত্ব যথেষ্ট বেছি। ❖❖

*****

সাম্প্রতিক অসমীয়া নাটকত ৰাজনৈতিক আৰু নিবনুৱা সমস্যাৰ প্ৰতিফলন (নিৰ্বাচিত নাটকৰ আধাৰত)

বিস্মিতা দেৱী

অংশকালীন অধ্যাপিকা, অসমীয়া বিভাগ

দেৱৰাজ ৰয় মহাবিদ্যালয়, গোলাঘাট

সাৰাংশ :

সাহিত্যৰ অন্য ভাগ (কবিতা, গল্প, উপন্যাস, জীৱনী ...) সমূহত যিদৰে সমাজ জীৱনৰ নানান সমস্যাবোৰৰ প্ৰতিফলন সংক্ষিপ্ত বা বিস্তৃত ৰূপত বৰ্ণনা কৰা হয়, নাটকত সেয়া পঠন, শ্ৰৱণ আৰু দৰ্শন — এই তিনিটা দিশৰ পৰা সম্ভৱ হৈ উঠে। সেয়ে সমাজ জীৱন আৰু ইয়াৰ লগত জড়িত সমস্যাসমূহ নাটকৰ জৰিয়তে সকলো শ্ৰেণী আৰু বয়সৰ ব্যক্তিয়ে বুজি পাবলৈ সক্ষম হয়। অসমীয়া নাটকত সামাজিক সমস্যাৰ প্ৰতিফলন স্বাধীনতাৰ পৰৱৰ্তী কালৰ পৰাহে প্ৰকৃতাৰ্থত বিস্তাৰিত ৰূপত হ'বলৈ আৰম্ভ কৰে। অৱশ্যে স্বাধীনতাৰ পূৰ্বকালত সামাজিক সমস্যাৰ ভেঁটিত ৰটিত প্ৰথম অসমীয়া সামাজিক নাটক 'ৰামনৰমী নাটক' (১৮৫৭)ৰ পিছত নবীন চন্দ্ৰ বৰদলৈ ('গৃহলক্ষ্মী', ১৯১১), লক্ষ্মীধৰ শৰ্মা ('নিৰ্মলা', ১৯২৬), জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা, অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকা প্ৰমুখ্যে দুই-এজনেহে সামাজিক সমস্যাবোৰক গহীন ৰূপত নাটকত তুলি ধৰিছিল। স্বাধীনতাৰ পিছৰ তিনিটা দশকত অসমীয়া নাটকত হোৱা অনেক পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা আৰু বিংশ শতিকাৰ আশীৰ দশকতো লোককলা আৰু লোক আঙ্গিকৰ সহায়েৰে নতুন নতুন পৰীক্ষাৰ দ্বাৰা অসমীয়া নাটকত সামাজিক সমস্যাৰ প্ৰতিফলন ঘটোৱাৰ চেষ্টা কৰা হ'ল। সাম্প্ৰতিক সময়ত অসমীয়া নাটকত সমাজ জীৱনৰ সমস্যাসমূহে আগস্থান পোৱা পৰিলক্ষিত হৈছে। ইয়াৰ মূলতে হৈছে ব্যক্তি জীৱনৰ পৰিৱৰ্তিত হোৱা মূল্যবোধ, মানসিক দ্বন্দ্ব-সংঘাত, শোষণৰ বৰ্দ্ধিত শোষণ, সন্ত্ৰাসবাদ আৰু বামপন্থী কাৰ্য-কলাপ আৰু নিবনুৱাৰ সংখ্যা বৃদ্ধি। এই গৱেষণা পত্ৰত সাম্প্ৰতিক অসমীয়া নাটকত সামাজিক সমস্যাবোৰৰ প্ৰতিফলন সম্পৰ্কে বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতিৰ অৱলম্বন কৰি বিশ্লেষণ কৰি চাবলৈ যত্ন কৰা হৈছে।

বীজ শব্দ : নিবনুৱা, সমাজ জীৱন, সন্ত্ৰাসবাদ, সামাজিক সমস্যা, সাম্প্ৰতিক নাটক।

১.০০ অৱতৰণিকা

১.০১ বিষয়ৰ পৰিচয়

নাটক সাহিত্যৰ এক অন্যতম বিধা আৰু পৰিৱেশ্য কলাৰ অন্তৰ্গত। আৰম্ভণি সময়ৰ পৰা সাম্প্ৰতিক সময়লৈকে বিভিন্ন স্তৰ আৰু নতুন নতুন পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা অতিক্ৰম কৰি অসমীয়া নাটকে আজিৰ অৱস্থা লাভ কৰিছে। পঠন, শ্ৰৱণ আৰু দৰ্শন — এই তিনিটা দিশৰ পৰা সকলো শ্ৰেণী আৰু স্তৰৰ ব্যক্তিয়ে উপভোগ কৰিব পৰা একমাত্ৰ কলামাধ্যম নাটকত ব্যক্তি আৰু সমাজ জীৱনৰ লগত জড়িত সকলো দিশ আৰু সমস্যাৰ প্ৰতিফলন ঘটে। স্বাধীনতাৰ পৰৱৰ্তী কালত অসমীয়া নাটকত ব্যক্তি আৰু সমাজ জীৱনৰ লগত জড়িত যিসমূহ সমস্যা আৰু ঘটনাই আগস্থান লাভ কৰিছিল, তাৰ স্বৰূপ সাম্প্ৰতিক সময়ত সলনি হৈছে। অৰ্থাৎ সমস্যাসমূহৰ কেন্দ্ৰস্থ ভাববোৰে প্ৰসাৰতা লাভ কৰিছে। স্বাধীনতাৰ পৰৱৰ্তী কালত সামাজিক বিষয়কেন্দ্ৰিক অসমীয়া নাটকত দেশৰ অৰ্থনৈতিক সংকট, শ্ৰেণী বৈষম্য আৰু মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ জীৱন সংগ্ৰাম আদি সমকালীন সমস্যাক প্ৰতিফলিত কৰাত গুৰুত্ব দিয়া হ'ল। দ্বিতীয় মহাসমৰে অসমৰ সমাজ জীৱনলৈ আনি দিয়া পৰম্পৰাগত মূল্যবোধৰ পৰিৱৰ্তন আৰু ভাৰতৰ স্বাধীনতাই কঢ়িয়াই অন্য প্ৰতিকূল সামাজিক অৱস্থাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত অসমীয়া নাট্যকাৰসকলে হেনৰিক ইবছেৰ বাস্তৱবাদী আদৰ্শৰে উদ্বুদ্ধ হৈ সমকালীন সমস্যাসমূহক নাটকত তুলি ধৰাৰ প্ৰয়াস কৰিলে। শ্ৰেণী সংগ্ৰাম, অৰ্থনৈতিক অসমতা আৰু সংকট, নিবনুৱা সমস্যা, মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ জীৱন সংগ্ৰাম, শ্ৰমিক শ্ৰেণীৰ দুখ-যন্ত্ৰণা, ন-পুৰণিৰ মাজত আদৰ্শৰ সংঘাত তথা ব্যক্তি মনস্তত্ত্ব, সাম্প্ৰদায়িক সন্ত্ৰাস, প্ৰেম আৰু যৌনমূলক সমস্যা আদি অনেক সামাজিক সমস্যা অসমীয়া নাটকত প্ৰতিফলিত হ'বলৈ ধৰিলে। স্বাধীনতাৰ পূৰ্বকালত লঘু আৰু হাস্য-ব্যঙ্গধৰ্মী ৰূপত অসমীয়া নাটকত তুলি ধৰা সমস্যাসমূহ নাট্যকাৰসকলে পৰিহাৰ কৰাত সেইকালতে গহীন সামাজিক সমস্যা আৰু বিষয়ৰ যি এক ক্ষীণ সূঁতি ব'বলৈ আৰম্ভ কৰিছিল সি স্বাধীনতাৰ পৰৱৰ্তী কালত বহুল ৰূপত ব'বলৈ ধৰিলে। দিনে দিনে অসমত বৃদ্ধি পোৱা উল্লেখিত সমস্যাসমূহে অসমীয়া নাটক সৃষ্টিত বহু পৰিমাণে ইন্ধন যোগালে। তদুপৰি বিংশ শতিকাৰ ষাঠিৰ দশকৰ শেষৰ পৰা সত্তৰৰ দশকৰ শেষলৈ অসমীয়া নাটকত পশ্চিমীয়া নব্য নাট্যৰীতিৰ আদৰ্শত হোৱা অনেক পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা (এবছাৰ্ড, এপিক, অভিব্যক্তিবাদী, মনস্তত্ত্বমূলক) আৰু আশীৰ দশকত থলুৱা লোককলা আৰু আঙ্গিকৰ প্ৰয়োগেৰে হোৱা পৰীক্ষা-নিৰীক্ষাই সামাজিক সমস্যাসমূহকো নতুন নতুন ৰূপত প্ৰতিফলন ঘটোৱাত সহায় কৰিলে। চীনা যুদ্ধ, শোষণাগাৰ আন্দোলন, বিদেশী বহিস্কাৰ আন্দোলন, সন্ত্ৰাসবাদী সমস্যা আৰু বামপন্থী চিন্তা-চৰ্চাই উক্ত দশককেইটাত অসমত প্ৰতিকূল পৰিৱেশৰ সৃষ্টি কৰিছিল। তদুপৰি দিনে দিনে বৃদ্ধি পাবলৈ ধৰা ৰাজনৈতিক খাম-খেয়ালী আৰু শিক্ষিত নিবনুৱাসকলৰ কৰ্ম সংস্থাপনহীনতাই নাট্যকাৰসকলৰ মনত সামাজিক সচেতনতা প্ৰৱল কৰি তুলিলে। অসমীয়া নাটকত উক্ত সমস্যাসমূহৰ এক তীব্ৰ প্ৰতিফলন ঘটিল। সাম্প্ৰতিক সময়তো অসমৰ ব্যক্তি আৰু সমাজ জীৱন নানান সমস্যাবে

ভাৰাক্ৰান্ত। তাৰ ভিতৰত সন্ত্ৰাসবাদী সমস্যা আৰু নিবনুৱাৰ কৰ্ম সংস্থাপনহীনতাৰ সমস্যা বিশেষ উল্লেখযোগ্য। এই আলোচনাত উক্ত বিষয়বোৰ সম্মুখত ৰাখি নিৰ্বাচিত দুখন নাটকেৰে বিষয়টোৰ বিশ্লেষণ কৰা হ'ব।

১.০২ অধ্যয়নৰ লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্য

(ক) দেশীয় ৰাজনীতিৰ পৰিৱৰ্তিত ৰূপ আৰু সমস্যাৰ প্ৰকাশ নিৰ্বাচিত নাটকত কেনেদৰে হৈছে সেয়া বিচাৰ কৰা।

(খ) সাম্প্ৰতিক সময়ত দেশত নিবনুৱাৰ কৰ্ম সংস্থাপনহীনতাই সৃষ্টি কৰা সমস্যাবোৰ সম্পৰ্কে নিৰ্বাচিত নাটকৰ আধাৰত বিচাৰ কৰা।

(গ) সাম্প্ৰতিক অসমীয়া নাটকত দেশৰ সামাজিক সমস্যাৰ ৰূপায়ণত নাট্যকাৰসকলৰ সীমাবদ্ধতা আৰু চিন্তাধাৰা সম্পৰ্কে বিচাৰ কৰা।

১.০৩ গৱেষণাৰ পদ্ধতি আৰু পৰিসৰ

এই অধ্যয়ন ঘাইকৈ পুথিভঁৰালকেন্দ্ৰীক। বিষয়টিৰ অধ্যয়নত বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতিৰ অৱলম্বন কৰা হৈছে।

বিষয়টি অধ্যয়নৰ পৰিসৰ হিচাপে দুখন নাটকৰ সহায় লোৱা হৈছে। সেইকেইখন হৈছে - সপোনজ্যোতি ঠাকুৰৰ *দ্রৌপদী পৰিয়াল* (প্ৰকাশ - ২০০৮) আৰু ভৱ পূজাৰীৰ *দুঃসময়ৰ নক্সা* (প্ৰকাশ - ২০০৫)।

২.০০ মূল আলোচনা

২.০১ সাম্প্ৰতিক অসমীয়া নাটকত ৰাজনৈতিক সমস্যা

বিংশ শতিকাৰ আশীৰ দশকৰ অৰম্ভণীত অসমত 'সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থা'ৰ নেতৃত্বত হোৱা বিদেশী বহিস্কাৰ আন্দোলন (১৯৭৯) তথা আঞ্চলিক ৰাজনীতিৰ সূত্ৰপাত (১৯৮৫) এ অসমৰ ৰাজনৈতিক অৱস্থালৈ পূৰ্বৰ তুলনাত যথেষ্ট পৰিৱৰ্তন আনিছিল। আঞ্চলিক দলৰ শাসনৰ সময়ছোৱাতে দেশৰ ৰাজনীতিত দুৰ্নীতিয়ে বেছিকৈ ক্ৰিয়া কৰিবলৈ ধৰিলে। 'তদুপৰি ক্ষমতা ৰক্ষাৰ কাৰণে ভাৰতৰ ৰাজনীতিত অপৰাধী মানুহক ব্যৱহাৰ কৰা, পৃষ্ঠপোষকতাকাৰীক অবৈধ সুবিধা দিয়া, স্বজন-তোষণ আৰু চৰকাৰী তহবিলৰ অৰ্থ আত্মসাৎ কৰা ইত্যাদি স্বাভাৱিক ঘটনা বুলি পৰিগণিত হ'বলৈ আৰম্ভ কৰিলে।' আঞ্চলিক দলৰ আশাহীন ফলাফলে জনগণৰ মনত বিৰূপ প্ৰভাৱ পেলোৱাৰ লগতে এচাম লোকে বিচ্ছিন্নতাবাদী আন্দোলনৰ বাট বাছি ল'লে। ফলস্বৰূপে এহাতে কংগ্ৰেছ দল আকৌ ক্ষমতালৈ অহাৰ বাট মুকলি হয় আৰু আনহাতে, 'সংযুক্ত অসম মুক্তি বাহিনী' (ULFA) নামৰ এটা

সংগঠনৰ সৃষ্টি হ'ল। 'আলফাৰ সদস্যসকলে নিৰ্বাচিত হত্যা, বলপূৰ্বক অৰ্থ সংগ্ৰহ ইত্যাদিৰ জৰিয়তে সমাজত আলোড়নৰ সৃষ্টি কৰিলে।' ইয়াৰ উপৰি সমাজৰ এচাম লোকৰ বুৰ্জোৱা মানসিকতাৰ প্ৰভাৱ আৰু আন এটামৰ বামপন্থী সংগঠনৰ চিন্তা-চৰ্চাই দেশৰ ৰাজনীতিত আন এক বিৰূপ প্ৰভাৱ পেলালে। জনীয় সংখ্যা বঢ়োৱাৰ স্বাৰ্থত এচাম ৰাজনৈতিক নেতা-কৰ্মচাৰীয়ে পুঁজিপতি তথা অপৰাধী জগতৰ মানুহৰ সহায় লোৱাত দেশৰ সামাজিক-ৰাজনৈতিক অৱস্থাত শোষণ-ভণ্ডামি-দুৰ্নীতিৰ স্বৰূপ দিনে দিনে বৃদ্ধি পালে। ফলত সাধাৰণ মানুহৰ জীৱন ধাৰণ আৰু চিন্তা-কৰ্মতো ইয়াৰ প্ৰভাৱ পৰা পৰিলক্ষিত হ'ল। সাম্প্ৰতিক সময়ৰ আন এজন উল্লেখযোগ্য নাট্যকাৰ সপোনজ্যোতি ঠাকুৰৰ *দ্রৌপদী পৰিয়াল* নাটকখনত গণতান্ত্ৰিক শাসন ব্যৱস্থাত ভাৰতৰ ৰাজনৈতিক সমস্যাৰ এনেবোৰ দিশৰ ছবি প্ৰহসনধৰ্মী ৰূপত প্ৰতিফলিত হোৱা দেখা যায়।

২.০১.০১ সপোনজ্যোতি ঠাকুৰৰ *দ্রৌপদী পৰিয়াল* নাটকত ৰাজনৈতিক সমস্যাৰ প্ৰতিফলন

সুস্থ সামাজিক-ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাই এখন দেশক প্ৰগতিৰ মূল পথত আগুৱাই নিব পাৰে। কিন্তু সাম্প্ৰতিক সময়ত স্বাধীনতাৰ পৰৱৰ্তী কালৰ তুলনাত ভাৰতবৰ্ষ তথা অসমৰ সমাজ-ৰাজনীতিক এচাম দুৰ্নীতিগ্ৰস্ত ৰাজনৈতিক নেতা-কৰ্মচাৰীৰ অবাঞ্ছিত আৰু অনৈতিক কাৰ্য-কলাপে বিপথে পৰিচালিত কৰিছে। ৰাজনীতিত আসন দখলৰ নামত জনসাধাৰণৰ আৱেগক ব্যৱহাৰ কৰিছে। সপোনজ্যোতি ঠাকুৰে *দ্রৌপদী পৰিয়াল* নাটকত সাম্প্ৰতিক ভাৰতৰ ৰাজনীতিৰ পটভূমিত বিভিন্ন ৰাজনৈতিক সমস্যাবোৰ সুন্দৰ ৰূপত প্ৰতিফলিত কৰিছে। নাটকখনত পাঁচজন ককাই-ভাই আৰু তেওঁলোকৰ একমাত্ৰ পত্নী সোণালী চৰিত্ৰৰ যোগেদি ভাৰতৰ ৰাজনৈতিক সমস্যাবোৰৰ লগতে বৰ্তমান মানুহৰ ৰাজনৈতিক চেতনা আৰু চিন্তাধাৰাক প্ৰহসনধৰ্মী ৰূপত প্ৰতিফলিত কৰা হৈছে। মহাভাৰতৰ পঞ্চপাণ্ডৱ আৰু দেৱৌপদী চৰিত্ৰৰ আদৰ্শত গঢ় দিয়া নাটকখনৰ চৰিত্ৰকেইটাৰ ভিতৰত প্ৰথমজন পুঁজিপতি, দ্বিতীয়জন ডাক্তৰ, তৃতীয়জন বামপন্থী, চতুৰ্থজন সাংবাদিক, পঞ্চমজন মাফিয়া আৰু সোণালী শাসকীয় দলৰ চকীখনৰ এক চূড়ান্ত প্ৰতীক। শাসকৰ চকীখনৰ প্ৰতি তথাকথিত ৰাজনৈতিক নেতাৰ লোভক নাটকখনৰ প্ৰথম দৃশ্যত পাঁচজন ককাই-ভায়ে সোণালীক পত্নী হিচাপে পোৱাৰ স্বাৰ্থত জুৰাখেলৰ জৰিয়তে নিৰ্বাচন কৰা প্ৰক্ৰিয়াৰ দ্বাৰা সুন্দৰ ৰূপত প্ৰতিফলিত কৰা হৈছে। সোণালীক পত্নী ৰূপত পাবলৈ পাঁচজন ককাই-ভাইৰ মাজত গণতান্ত্ৰিক পদ্ধতিমতে পতা জুৰা খেলখনত সংখ্যাগৰিষ্ঠ হোৱাজনেই ছোৱালী পাব বুলি কোৱা হৈছে। ৰাজনীতিত যিহেতু গৰিষ্ঠসংখ্যক দলেহে দেশ শাসনৰ অধিকাৰ পায়। সেয়ে দলৰ মাজত সংখ্যা বঢ়োৱাৰ খেলখনত নীতি-আদৰ্শ, দলীয় স্বাৰ্থৰ বিপৰীতে ৰাজনৈতিক নেতাই বিভিন্ন অনৈতিক কাৰ্যতো লিপ্ত হৈ পৰে। নাট্যকাৰে সাম্প্ৰতিক ৰাজনীতিৰ দলীয় বিভাজন, দল বাগৰা নীতি আদি এনেবোৰ সমস্যাৰ নাটকখনৰ প্ৰথম দৃশ্যত মামা আৰু তৃতীয় চৰিত্ৰৰ সংলাপত স্পষ্ট ৰূপত প্ৰতিফলিত কৰিছে।

মামা : তেতিয়া কাম কৰিবা; কোনোবা এজনে সমান নম্বৰ পোৱা এজনক চাপৰ্ট কৰি দিবা। চাপৰ্ট কৰি দিলে নম্বৰ সৰহ হৈ যাব। একেবাৰে গণতান্ত্ৰিক পদ্ধতিত তোমালোকৰ ছোৱালী সমবিতৰণ হৈ যাব।

তয় : গণতান্ত্ৰিক পদ্ধতি, তুমি ন্যায়ৰ কথা কৈছানে?

মামা : কৈছোঁ। একেবাৰে ন্যায়ৰ কথা কৈছোঁ। সৰহনম্বৰ। The magic number, that's the name of democracy। তোমাৰ হাতত সৰহনম্বৰ আছে তুমি ছোৱালী এবছৰলৈ পাইছা। সেইয়াই গণতন্ত্র। ...

(*দ্রৌপদী পৰিয়াল*, প্ৰথম দৃশ্য, পৃ. ৫৭)

সাম্প্ৰতিক সময়ৰ দেশৰ ৰাজনীতিত ৰাজনৈতিক নেতাৰ মাজত পৰস্পৰৰ প্ৰতি খোৱা-কামোৰা স্বভাৱ আন এক সমস্যা। এনে নেতাই দেশ ৰক্ষাৰ নামত জনসাধাৰণক মিছা প্ৰলোভনেৰে নিজ স্বার্থ পূৰণ কৰে। এনে মানসিকতাৰ নেতাসকলে নিজ স্বার্থ পূৰণ কৰিবলৈ সমাজ বিৰোধী, অনৈতিক কাৰ্য-কলাপ আৰু অপৰাধী মানুহৰ সহায় ল'বলৈও কুণ্ঠাবোধ নকৰে। নাটকখনৰ দ্বিতীয় দৃশ্যত সোণালীক পত্নী হিচাপে পাবলৈ দ্বিতীয় আৰু পঞ্চমৰ মাজত হোৱা চুক্তিখনে দেশৰ এনেবোৰ ৰাজনৈতিক সমস্যাকে তুলি ধৰিছে। নাটকখনত দ্বিতীয়ই (ডাক্তৰ) সোণালীক পত্নীৰূপে পাবলৈ তৃতীয় (বামপন্থী) আৰু চতুৰ্থৰ (সাংবাদিক) দৰে প্ৰতিবাদ নকৰি পঞ্চমৰ (মাফিয়া) সহায়ত সংখ্যাগৰিষ্ঠ হৈ প্ৰথমৰ (পুঁজিপতি) পৰা সোণালীক কাঢ়ি নিছে। সাম্প্ৰতিক সময়ৰ ৰাজনীতিৰ ফোপোলা স্বৰূপটো ইয়াৰ জৰিয়তে স্পষ্টকৈ প্ৰতিফলিত কৰা হৈছে। সেইদৰে গণতান্ত্ৰিক নীতি-আদৰ্শৰ দোহাই দি দেশৰ এচাম নেতা-পালিনেতাই চকুৰ পচাৰতে কিছুমান অনৈতিক কাৰ্য কৰি নিজ স্বার্থ পূৰণ কৰে। নাটকখনৰ তৃতীয় দৃশ্যত তৃতীয় চৰিত্ৰৰ বামপন্থী চিন্তা-আদৰ্শৰ দ্বাৰা এনে ৰূপ চিত্ৰিত কৰা হৈছে।

নাটকখনত পাঁচোজন ককাই-ভাইৰ ভিতৰত তিনিজনে সোণালীক পত্নীৰূপে গ্ৰহণ কৰা দেখুওৱা হৈছে। ইয়াৰ পৰিণতিত তাই এটা বিকৃত সন্তানৰ মাতৃ হৈছে। কিন্তু সন্তানটো জন্মৰ পিছত কোনো এজন ককাই-ভায়ে শিশুটোৰ দায়িত্ব ল'বলৈ আগবাঢ়ি অহা নাই। বৰঞ্চ আটাইকেউজনৰে চাৰিত্ৰিক বৈশিষ্ট্যবোৰ সলনি হৈ পৰিছে আৰু পৰস্পৰৰ মাজত বোকা নিষ্ক্ষেপণৰ ৰাজনীতি আৰম্ভ হৈছে। ইজনে-সিজনৰ গাত দোষ জাপি দিছে। ভাৰতৰ ৰাজনীতিটো দেশীয় স্বার্থৰ দোহাই দি এচাম ৰাজনৈতিক নেতা-পালিনেতাই ব্যক্তিগত স্বার্থ পূৰণ কৰি লোৱা আৰু তাৰ কোনোবাই বিৰোধিতা কৰিলে পৰস্পৰৰ মাজত বোকা নিষ্ক্ষেপৰ ৰাজনীতি আৰম্ভ কৰি দিয়া কোনো নতুন কথা নহয়। দিনে দিনে বৃদ্ধি পোৱা এনেবোৰ ৰাজনৈতিক ঘটনা আৰু সমস্যাৰ বাবে দেশৰ জনসাধাৰণেও নিজস্বতা হেৰুৱাইছে। ব্যক্তিগত স্বার্থ পূৰণৰ ক্ষেত্ৰত যে ৰাজনীতিত সকলোৰে স্বভাৱ একে সেয়া নাটকখনৰ ষষ্ঠ দৃশ্যত সোণালীৰ বিকৃত সন্তানটো লৈ পাঁচোজন ককাই-ভাইৰ মাজত আৰম্ভ হোৱা বোকা নিষ্ক্ষেপণৰ জৰিয়তে স্পষ্ট ৰূপত প্ৰতিফলিত কৰা হৈছে —

তয় : সেই ধেন্দেলা মূৰটোৱে পইচাৰ বাহিৰে অন্য কথা বুজি পায় জানো। শূনা, তেওঁৰ নাৰ্চিংহোমত ইটোৰ পাছত সিটো দামী মেচিন সুমুৱাই আছে। সেইবোৰ আনি কি লাভ হ'ল? তেওঁ আমাক সেই কথাটোৰ আগতীয়া সম্ভেদ দিব নোৱাৰিলে যে আমাৰ ঘৰত এটা বিকৃত শিশুৰে জন্ম ল'বলৈ আগবাঢ়িছে।

১ম : ৰাইট। ৰাইট। একেবাৰে সত্য। জন্ম হোৱাৰ পাছত প্ৰকৃতিৰ খেয়াল বুলি ক'বলৈ আহিছে। সেইয়াই তোৰ ভৱিষ্যৎ বাণী। তইটো ৰুটিন চেক-আপ কৰিয়েই আছিলি। সকলো পৰীক্ষা-নিৰীক্ষাৰ ফল ওলাল এইটো। এটা বিকৃত শিশু। পাঁচোটাকৈ স্বাস্থ্যৱান বাপেকৰ এটা বিকৃত সন্তান।

(*দ্রৌপদী পৰিয়াল*, ষষ্ঠ দৃশ্য, পৃ. ৮২)

নাটকখনত সোণালীৰ বিকৃত সন্তানটোক ভাৰতৰ গণতান্ত্ৰিক শাসন ব্যৱস্থাৰ ভয়ংকৰ ভৱিষ্যতটোৰ এক চূড়ান্ত প্ৰতীক ৰূপত চিত্ৰিত কৰা হৈছে। এচাম ৰাজনৈতিক নেতা-পালিনেতাৰ দুৰ্নীতি, ভণ্ডামি, দেশীয় স্বার্থক নিজ স্বার্থত ব্যৱহাৰ, পাৰস্পৰিক বোকা নিষ্ক্ষেপণৰ ৰাজনীতি আৰু খোৱা-কামোৰা স্বভাৱৰ বাবেই যে দেশৰ ৰাজনীতিত পৰিৱৰ্তন আহিছে আৰু তাৰ ফল জনসাধাৰণে ভোগ কৰিছে, সেয়া নাটকখনত এই চৰিত্ৰকেইটাৰ ব্যতিক্ৰমী কাৰ্য-কলাপৰ জৰিয়তে বুজাব বিচৰা হৈছে। *দ্রৌপদী পৰিয়াল* নাটকখনত সাম্প্ৰতিক সময়ৰ দেশীয় ৰাজনীতিৰ ফোপোলা স্বৰূপ আৰু সমস্যাবোৰৰ গহীন ৰূপটো প্ৰহসনধৰ্মী ৰূপত প্ৰকাশ কৰা হৈছে। Allardyce Nicoll এ *The Spirit of Comedy*-ৰ বিষয়ে আলোচনা কৰোঁতে কৈছে যে - ‘ব্যঙ্গধৰ্মী নাটকসমূহত সমাজৰ কিছুমান সুক্ষ্ম দিশ ব্যঙ্গৰূপত আৱৰণ বা মুখাৰ ব্যৱহাৰৰ জৰিয়তে প্ৰকাশ কৰা হয়। য'ত প্ৰথম অৱস্থাত দৰ্শকৰ হাঁহি উঠে যদিও, তাৰ গুঢ় অৰ্থ বুজি পোৱাৰ পিছত দৰ্শকে তাৰ সৈতে সহযোগিতা কৰে।’

সপোনজ্যোতি ঠাকুৰৰ *দ্রৌপদী পৰিয়াল* নাটকখনতো সাম্প্ৰতিক সময়ৰ ভাৰত তথা অসমৰ ৰাজনৈতিক সমস্যাসমূহ প্ৰহসনধৰ্মী ৰূপত ব্যঙ্গাত্মক সংলাপেৰে তুলি ধৰা হৈছে। নাটকখনত ভিন্ন চৰিত্ৰ আৰু আদৰ্শৰ পাঁচোজন ককাই-ভাইৰ কাৰ্যকলাপ আৰু সোণালী চৰিত্ৰৰ জৰিয়তে এনেবোৰ দিশৰ সুন্দৰ প্ৰতিফলন ঘটিছে। হে দিশৰ পৰা চালে নাটকখনক ৰাজনৈতিক প্ৰহসন বুলি ক'ব পাৰি।

২.০২ সাম্প্ৰতিক অসমীয়া নাটকত নিবনুৱা সমস্যা

সাম্প্ৰতিক সময়ত সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষৰ লগতে অসমৰো এক অন্যতম জ্বলন্ত সমস্যা হৈছে নিবনুৱা সমস্যা। পুঁজিবাদী আগ্ৰাসন আৰু বিশ্বৰ সকলো দেশৰ লগতে ভাৰতবৰ্ষ তথা অসমতো পুঁজিপতি শ্ৰেণীৰ শোষণ-শাসনৰ ক্ৰমাগত বৃদ্ধিয়ে দেশৰ সমাজ-ৰাজনীতি-সংস্কৃতি-অৰ্থনীতি আদি সকলো ক্ষেত্ৰতে পৰিৱৰ্তন সাধন কৰিছে। যিয়ে সাধাৰণ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণী আৰু শ্ৰমিক শ্ৰেণীৰ জীৱনলৈ শঙ্কা কঢ়িয়াই আনিছে। ফলত দিনে দিনে দেশত শিক্ষিত নিবনুৱাৰ কৰ্ম সংস্থাপনহীনতাৰ সমস্যা

ভয়াবহ ৰূপত বাঢ়ি আহিছে। ভাৰতবৰ্ষই স্বাধীনতা লাভ কৰাৰ পিছত নতুন উৎসাহ আৰু উদ্যমেৰে উচ্চ শিক্ষা গ্ৰহণ কৰাসকলে কৰ্ম সংস্থাপন বিচাৰি যি হাবাথুৰি খাইছিল, সেয়া সাম্প্ৰতিক সময়ত বহুগুণে বৃদ্ধি পাইছে। কৰ্ম সংস্থাপনহীনতাই এচাম শিক্ষিতৰ মনত অপৰাধবোধৰ জন্ম দিছে। যাৰ বাবে দেশত অনেক অপৰাধমূলক কাৰ্য সংঘটিত হৈছে। হত্যা, হিংসা, লুণ্ঠনৰ দৰে ঘটনাবোৰ ক্ৰমাৎ বৃদ্ধি পাইছে। দেশীয় ৰাজনীতিৰ গইনা লৈ এচাম স্বার্থপৰ ৰাজনৈতিক নেতা-পালিনেতা, কৰ্মচাৰীয়ে নানান ভণ্ডামি আৰু অনৈতিক কাৰ্য কৰি নিজৰ স্বার্থ পূৰণ কৰি লাভান্বিত হোৱা ঘটনাই এনেবোৰ সমস্যা সৃষ্টিত যথেষ্ট ইন্ধন যোগাইছে। শিক্ষিত নিবনুৱাসকলৰ এচামে ৰাজনৈতিক নেতা-কৰ্মচাৰী আৰু দালালৰ পাকচক্ৰত পৰি সকলো নৈতিকতাৰ বিসৰ্জন দি সমাজবিৰোধী কামত লিপ্ত হৈ পৰিছে। নিৰাপত্তাহীনতাত ভোগা সাম্প্ৰতিক সময়ৰ শিক্ষিত নিবনুৱাই যেতিয়াই নিজৰ হকে কিবা এটা কৰিবলৈ ৰাজনৈতিক নেতা-কৰ্মচাৰীৰ বিৰুদ্ধে মাত মতিছে তেতিয়াই তেওঁলোকৰ পৰা সকলো কাঢ়ি লৈ সৰ্বস্বান্ত কৰি পেলোৱা হৈছে। সাম্প্ৰতিক সময়ৰ এজন উল্লেখযোগ্য নাট্যকাৰ ভৱ পূজাৰীৰ *দুঃসময়ৰ নক্সা* নাটকত শিক্ষিত নিবনুৱাৰ কৰ্ম সংস্থাপনহীনতাই সৃষ্টি কৰা সমস্যাৰ ছবি স্পষ্ট ৰূপত তুলি ধৰা হৈছে।

২.০.০১ ভৱ পূজাৰীৰ *দুঃসময়ৰ নক্সা* নাটকত নিবনুৱা সমস্যাৰ প্ৰতিফলন

অৰ্থনৈতিক সম্পদৰ সমবিতৰণ আৰু সমাজৰ বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত কৰ্ম বিনিয়োগৰ সুবিধাই এখন দেশত ধনী-দুখীয়াৰ ব্যৱধান হ্ৰাস কৰাৰ লগতে নিবনুৱা সমস্যাৰ সমাধান আনিব পাৰে। কিন্তু সাম্প্ৰতিক সময়ত দেশৰ ৰাজনীতিক এচাম দালাল শ্ৰেণী আৰু অনৈতিক কৰ্মত লিপ্ত ব্যক্তিয়ে ব্যক্তিস্বার্থ পূৰণৰ বাবে দেশৰ সম্পদক ব্যৱহাৰ কৰাৰ ফলত এনেবোৰ সমস্যাৰ বৃদ্ধি দিনে দিনে বাঢ়ি আহিছে। ভৱ পূজাৰীৰ *দুঃসময়ৰ নক্সা* নাটকখনত অনুৰণ আৰু অৰুণাভ নামৰ শিক্ষিত নিবনুৱা যুৱক দুজনে চৰকাৰী দালাল দিবাকৰ চৌধুৰীৰ হাতত চাকৰিৰ নামত নিজৰ ধন হেৰুৱাই সৰ্বস্বান্ত হৈ চৌধুৰীৰ বিপক্ষে আৰু তেওঁক এসেকা দিবৰ বাবে কাৰ্যপন্থা হাতত লয়। কিন্তু সিহঁতৰ কিছুমান মুৰ্খামিৰ বাবে আৰু চৌধুৰীক ৰক্ষণাবেক্ষণ দিয়া মন্ত্ৰী গৌতম দত্তৰ বাবে সিহঁত ধৰা পৰে। ৰাজনৈতিক মেৰপেচত পৰি সিহঁত পুলিচৰ হাতত বন্দী হয়। নাটকখনত ছটা দৃশ্য আছে আৰু ষষ্ঠ দৃশ্যটোক তিনিটা খণ্ডচিত্ৰত ভাগ কৰা হৈছে। নাটকখনত আঠটা পুৰুষ চৰিত্ৰৰ বিপৰীতে নাৰী চৰিত্ৰ দুটা। প্ৰতিটো চৰিত্ৰৰ জৰিয়তে নাট্যকাৰে সমাজৰ নিবনুৱা সমস্যা, ৰাজনৈতিক ভণ্ডামি, সাধাৰণ শ্ৰেণীৰ জীৱনৰ ছবি প্ৰতিফলিত কৰিছে।

সাম্প্ৰতিক সময়ত দেশত বৰ্দ্ধিত নিবনুৱাৰ সংখ্যাই সৃষ্টি কৰা সমস্যা আৰু শিক্ষিত নিবনুৱাৰ মানৱীয় মূল্যবোধ আৰু হীনমন্যতাৰ ছবি নাটকখনত অনুৰণ আৰু অৰুণাভ চৰিত্ৰৰ যোগেদি প্ৰতিফলিত কৰা হৈছে। এফালে নিবনুৱাৰ ঘৰ আৰু সমাজখনৰ প্ৰতি দায়িত্ববোধ আৰু আনফালে কৰ্ম

সংস্থাপনহীনতাই আনি দিয়া হীনমন্যতা - এই দুয়োটা বিপৰীত মানসিকতাৰ প্ৰকাশ অনুৰণ আৰু অৰুণাভ চৰিত্ৰত দেখা যায়। দুয়োৰে হীনমন্যতাৰ প্ৰধান কাৰণ হৈছে - কৰ্ম সংস্থাপন নোহোৱাটো আৰু চাকৰি বিচাৰি সিহঁত দুয়ো একেজন চৰকাৰী দালাল দিবাকৰ চৌধুৰীৰ হাতত সৰ্বস্বান্ত হৈছে। নাটকখনৰ প্ৰথম দৃশ্যতে দুয়োজন নিবনুৱা যুৱকৰ দায়িত্ববোধ আৰু হীনমন্যতাৰ ছবি প্ৰতিফলিত হৈছে —

অনুৰণ : জানোঁ। তেওঁ আমাৰ দৰে চাকৰি-প্ৰাৰ্থীৰ বাবে বিখ্যাত।

অৰুণাভ : বিখ্যাত নহয় কুখ্যাত। সি এদিন মোক আশা দিছিল যে -

অনুৰণ : তোমাৰ চাকৰি হৈ যাব, তুমি চিন্তা কৰিব নালাগে।

.....

অৰুণাভ : হয় হয়। আপুনিতো বহু কথাই জানে। মই ভাবিলোঁ সংস্থাপনটোৰ বিনিময়ত ড'নেচনটোনো কি ডাঙৰ কথা?

.....

অনুৰণ : জানো, এই কাৰণেই জানো যে, ময়ো সেই একেখন ফান্দতে বন্দী আশাহত প্ৰাণী। সৰ্বস্বান্ত। মাত্ৰ এতিয়া আছে এটা নিষ্ফল ক্ৰোধ।

(*দুঃসময়ৰ নক্সা*, প্ৰথম নাট্যক্ষণ, পৃ. ১১২)

চৰকাৰী দালালৰ হাতত প্ৰতাৰিত আৰু সৰ্বস্বান্ত হোৱা শিক্ষিত নিবনুৱাৰ সংখ্যা দিনে দিনে বৃদ্ধিহে হৈ আহিছে। ফলত এচামে ইয়াৰ বিৰুদ্ধে মাত মতিছে। বস্তুস্বৰ্থ জীৱনত পৰম্পৰাগত মূল্যবোধ হেৰুৱাই এচাম নিবনুৱাই নিষিদ্ধ সংগঠনত যোগ দিয়াৰ লগতে আন এচামে সংগঠনত যোগ নিদিয়াকৈয়ে মানসিক সন্তুষ্টিৰ বাবে তেনে দালালক বহু সময়ত মানসিক অশান্তিৰে হাৰাশাস্তি কৰিছে। নাটকখনত অনুৰণ আৰু অৰুণাভে দিবাকৰ চৌধুৰীৰ লগুৱা ৰামলালক ফুচুলাই চৌধুৰীৰ ঘৰৰ পৰা তেওঁৰ চৰকাৰী মন্ত্ৰীৰ সৈতে দুৰ্নীতিমূলক কাম-কাজৰ নথিপত্ৰ থকা এটা চুটকেচ্ চুৰ কৰি চৌধুৰীক এসেকা দিব বিচৰাৰ জৰিয়তে নিবনুৱাসকলৰ নৈতিকতা আৰু চিন্তা-চৰ্চাৰ মনস্তাত্ত্বিক বিশ্লেষণৰ ছবি প্ৰতিফলিত কৰা হৈছে। কিন্তু এইখিনিতে নাটকখনত দুয়োজন যুৱকৰ চিন্তাধাৰাত কিছু মতানৈক্যৰ সৃষ্টি হৈছে। এজনে নিজৰ আদৰ্শত থাকি চৌধুৰী আৰু চৰকাৰৰ দুৰ্নীতিমূলক কাম-কাজবোৰৰ মুখা খুলি সমাজখন নিকা কৰিব বিচাৰিছে কিন্তু আনজনে আৰ্থিক দৈন্যতাৰ বাবে তেনে কৰাতকৈ চৌধুৰীক চুৰি বস্তুবোৰ ওভতাই দি নিজে স্বাৱলম্বী হ'ব বিচাৰিছে। ইয়াৰ দ্বাৰা নিবনুৱাসকলৰ আৰ্থিক দৈন্যতাই সৃষ্টি কৰা আন এক সমস্যাৰ ৰূপ চিত্ৰিত কৰা হৈছে —

অনুৰণ : মই ঠিকেই কৈছোঁ। এই ডকুমেণ্টবোৰৰ কাৰণে চৌধুৰীয়ে যি কোনো মূল্য দিবলৈ সন্মত হ'ব। আমি ইচ্ছা কৰিলে ল'ব পাৰোঁ। ল'ব পাৰোঁ মানে ল'ম।

অৰুণাভ : নাই নাই হু আমি তেনে নকৰোঁ, মানে কৰিব নোৱাৰোঁ। আমি ধনী হ'বৰ কাৰণে এই কাম কৰা নাছিলোঁ। কেইটামান টকাৰ কৰণে আমি কি আদৰ্শ বিক্ৰী কৰিম?

.....

অনুৰণ : তেতিয়া ৰাইজে আমাক কি দিব? চাকৰি? ভাত?? কাপোৰ??? কি দিব? এই দুনিয়াত টকা নহ'লে একো নাই।

(*দুঃসময়ৰ নক্সা*, পঞ্চম নাট্যক্ষণ, পৃ. ১৩৩-১৩৪)

নাটকখনৰ শেষত দুয়োজনেই নিজৰ আদৰ্শক জলাঞ্জলি দি স্বাৰলম্বী হ'ব বাবে চৌধুৰীক টকাৰ ডিমাণ্ড কৰিছে। কিন্তু দুয়োজন যুৱক ৰাজনীতিৰ মেৰপেচৰ বাবে মন্ত্ৰী গৌতম দত্তৰ যড়যন্ত্ৰৰ বলি হৈ আইনৰ জালত বন্দী হৈ পৰিছে। নাটকখনত দেশৰ ৰাজনীতিত ভিতৰুৱাকৈ এচাম মন্ত্ৰী আৰু আমোলাৰ মাজত চলি থকা অনৈতিক কু-কৰ্ম বিলাকৰ ছবি চৌধুৰী আৰু গৌতম চৰিত্ৰৰ জৰিয়তে দেখুওৱা হৈছে। ক্ষমতাৰ শাসনত থাকি তেওঁলোকে বে-আইনীভাবে আইনকো নিজৰ অধীনত ৰাখিছে। তেওঁলোকৰ এনে দুৰ্নীতিমূলক কাম-কাজত আইন বা অন্য বিভাগৰ লগত জড়িত ব্যক্তিয়েও সহায় কৰিছে। নাটকখনৰ ৰহমান আৰু বিশাখা চৰিত্ৰই সমাজৰ তেনে এক শ্ৰেণীকে প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছে। তদুপৰি বকুলী আৰু ৰামলালৰ দৰে সাধাৰণ শ্ৰেণীৰ মানুহকো যে ধনী শ্ৰেণীৰ আমোলা আৰু মন্ত্ৰীসকলে নিজ স্বার্থৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰে সেয়াও নাটকখনত প্ৰতিফলিত হৈছে। নিজ স্বার্থ পূৰণৰ পিছত সাধাৰণ শ্ৰেণীৰ মানুহৰ জীৱনৰ বিষয়ে কোনোধৰণৰ চিন্তা-ভাবনা তেওঁলোকে নকৰে। অনুৰণ আৰু অৰুণাভৰ পৰা জালিয়াতিৰে নিজৰ কু-কৰ্মৰ নথি-পত্ৰ আৰু প্ৰমাণবোৰ অনাৰ পিছত গৌতমে ৰামলাল আৰু বকুলীৰ পৰা বিপদ হ'ব বুলি ভাবি বিশাখাক সিহঁতৰ ঘৰৰ পৰা উলিয়াই দিবলৈ কৈছে —

গৌতম : নাই নাই, ঠিকেই কৈছে ৰহমানে - কথাটো ময়ো ভাবি আছিলোঁ। সাঁফৰ খোলাৰ পিছত কিছুমান ঔষধ আৰু দুৰ্ঘটনাৰ পিছত কিছুমান ভূত্যা ব্ৰহ্মৰ অনুপযোগী।

(*দুঃসময়ৰ নক্সা*, পঞ্চম নাট্যক্ষণ, পৃ. ১৩৬)

নাটকখনত ঘাইকৈ সাম্প্ৰতিক সময়ৰ উৎকট নিবনুৱা সমস্যাৰ ছবি প্ৰকাশিত হৈছে। তদুপৰি জীৱন আৰু জীৱিকাৰ বাবে হাহাকাৰ কৰি থকা এচাম অৰ্থনৈতিকভাবে দুৰ্বল শিক্ষিত নিবনুৱাৰ ওপৰত ৰাজনৈতিক নেতা-কৰ্মচাৰী আৰু দালালৰ শোষণ, ঠগ আৰু প্ৰৰঞ্চনাৰ এক জীৱন্ত ছবি প্ৰতিফলিত হৈছে। ৰাজনৈতিক নেতা-কৰ্মচাৰী আৰু বিষয়াৰ পাকচক্ৰত পৰি দেশৰ সাধাৰণ শ্ৰেণী আৰু নিবনুৱা জীৱন দুৰ্দশাৰ ছবি প্ৰকাশিত ভৱ পূজাৰীৰ *দুঃসময়ৰ নক্সা* নাটকখন এক জীৱন্ত দলিল।

৩.০০ সামৰণি

বিষয়টি অধ্যয়নৰ শেষত কিছুমান সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব পাৰি —

(ক) নিৰ্বাচিত নাটক দুখনত সাম্প্ৰতিক সময়ৰ ৰাজনৈতিক ভণ্ডামি-দুৰ্নীতি আৰু শিক্ষিত নিবনুৱাৰ কৰ্ম-সংস্থাপনহীনতাৰ ছবি স্পষ্ট ৰূপত প্ৰতিফলিত হোৱা পৰিলক্ষিত হৈছে।

(খ) সপোনজ্যোতি ঠাকুৰৰ *দ্রৌপদী পৰিয়াল* নাটকত ৰাজনৈতিক সমস্যাৰ প্ৰকাশ বেছি যদিও ৰফিকুল হুছেইনৰ *জলপ্ৰপাত* আৰু ভৱ পূজাৰীৰ *দুঃসময়ৰ নক্সা* নাটকতো ৰাজনৈতিক সমস্যাৰ প্ৰতিফলন কিছু কিছু পৰিমাণে দেখা যায়।

(গ) ভৱ পূজাৰীৰ *দুঃসময়ৰ নক্সা* নাটকত ৰাজনীতি আৰু নিবনুৱা - এই দুয়োটা বিপৰীত বিষয়বস্তুক পৰস্পৰৰ সংলগ্নভাৱে দেখুওৱাৰ প্ৰচেষ্টা পৰিলক্ষিত হৈছে।

(ঘ) সেইদৰে সপোনজ্যোতি ঠাকুৰৰ *দ্রৌপদী পৰিয়াল* নাটকত পুঁজিপতি, ডাক্তৰ, বামপন্থী, সাংবাদিক আৰু মাফিয়া - এই পাঁচটা বিষয়ক ভিন্ন ৰূপত দেখুৱাই শেষত সকলোৰে চিন্তাধাৰাক একক ৰূপত চিত্ৰিত কৰা হৈছে।

(ঙ) ভৱ পূজাৰীৰ *দুঃসময়ৰ নক্সা* নাটকীয় বিষয়বস্তুত গহীন ৰূপত প্ৰকাশ কৰি সামাজিক সমস্যাসমূহ তুলি ধৰা হৈছে। আনহাতে সপোনজ্যোতি ঠাকুৰৰ *দ্রৌপদী পৰিয়াল* নাটকত নাটকীয় বিষয়ক প্ৰহসনধৰ্মী ৰূপত প্ৰকাশৰ দ্বাৰা সামাজিক সমস্যাক প্ৰতিফলিত কৰা হৈছে।

উল্লেখিত দুয়োজন নাট্যকাৰে সাম্প্ৰতিক সময়ৰ অসমীয়া নাট্য সাহিত্যক তেওঁলোকৰ সৃষ্টিশীল ৰচনাৰে সমৃদ্ধ কৰিছে। কিন্তু তেওঁলোকৰ নাটসমূহৰ মধ্যয়ন সম্পৰ্কে কৰা আলোচনা দুই-এখন আলোচনীতে সীমাবদ্ধ থাকিবলগা হৈছে। সাম্প্ৰতিক সময়ৰ সামাজিক সমস্যাবোৰ বিশেষ ৰূপত তুলি ধৰি পাঠক-দৰ্শকৰ মনত সমাজ সচেতনতা জাগ্ৰত কৰাৰ ক্ষেত্ৰত দুয়োজন নাট্যকাৰে নাটকত বিশিষ্টতা পৰিলক্ষিত হয়। তেওঁলোকৰ নাট্যৰাজিৰ সঠিক আৰু উপযুক্ত মূল্যায়ন তথা অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰখনত আমাৰ এই অধ্যয়নে নতুন পথৰ সন্ধান দিয়াৰ লগতে ভৱিষ্যতে এই বিষয়ৰ গৱেষণাই এই দিশত আৰু অধিক সত্য পোহৰলৈ আনিব।

সামৰণি টীকা :

১। কিশোৰ ভট্টাচাৰ্য, 'স্বাধীনতাৰ পৰৱৰ্তী যুগৰ অসমীয়া সাহিত্যৰ সামাজিক আৰু বৌদ্ধিক পটভূমি', হোমেন বৰগোহাঞি (সম্পা.), *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী ষষ্ঠ খণ্ড*, পৃ. ২৬৮।

২। উল্লিখিত, পৃ. ২৬৮-২৬৯।

৩। 'Satire may be so mild that it can barely be detected under its mask of laughter, for satire fades in some of its forms imperceptibility into both wit and humour. Still, the fact

remains that we really do not laugh at the satirical as such; we laugh at the purely comic qualities with which it is accompanied or in which it is enclosed.' Allardye Nicoll, *The Theory of Drama*, P-194.

গ্রন্থপঞ্জী :

অসমীয়া

ক) মূলগ্রন্থ

ঠাকুৰ, সপোনজ্যোতি : বাঘময় আৰু দ্রৌপদী পৰিয়াল
মাৰ্চ ২০০৮, জাগৰণ প্ৰকাশন, গোলাঘাট।
বৰগোহাঁঞি, বলীন (সম্পা.) : অসমীয়া নাট্যসংগ্ৰহ
২০০৫, কিৰণ প্ৰকাশন, ধেমাজি।

খ) সহায়ক গ্রন্থ

দেৱী, ইন্দুপ্ৰভা আৰু : আধুনিক অসমীয়া নাটক : বিচাৰ আৰু বিশ্লেষণ
অনুৰাগী দেৱী (সম্পা.) মে' ২০১৫, পূৰ্বাঞ্চল প্ৰকাশ, গুৱাহাটী।
বৰগোহাঁঞি, হোমেন (সম্পা.) : অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী ষষ্ঠ খণ্ড
মাৰ্চ ২০১২, আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি

সংস্থা, অসম।

ভট্টাচাৰ্য, বসন্ত কুমাৰ (সম্পা.) : অসমীয়া নাটকৰ সমীক্ষা
নৱেম্বৰ ২০০২, জাৰ্ণাল এম্পৰিয়াম, নলবাৰী।
ভট্টাচাৰ্য, ৰঞ্জন (সম্পা.) : অৰুণ শৰ্মাৰ নাটক : সমীক্ষাত্মক বিশ্লেষণ
২০১৪, পূৰ্বাঞ্চল প্ৰকাশ, গুৱাহাটী।

ইংৰাজী

Nicoll, Allardye : *The Theory of Drama*
1999, Doaba House 1688, Nai Sarak, Delhi.

গ) আলোচনী

হাজৰিকা, জ্যোতিৰেখা (সম্পা.) : অসম সাহিত্য সভা পত্ৰিকা
প্ৰথম সংখ্যা, জুন-জুলাই-আগষ্ট ২০১১, ৬৭তম বৰ্ষ।

EDUCATION IS THE MAIN FACTOR FOR WOMEN EMPOWERMENT

Pallobi Kalita

M.A. in Education

Introduction :

Jawaharlal Nehru, the first Prime Minister of Independent India said, "To awake the people, it is women, who must be awakened, once she is on the move, the family moves, the village moves and the nation moves. Women Empowerment means to make women powerful to take self decision in legal social, political, economical and psychological fields with self reliance self esteem so that women can get same status with men folks. It is an active and multinational process which enables women to realize their full identity and power in all sphere of life.

The concept of women empowerment was introduces at the International women's conference held at Noirobi in the year of 1985 and announced that "Women empowerment is the redistribution of social power and control resources in favour of women, "The feminism that is used to describe a political, cultural or economic movement aimed at establishing more rights and legal protection for women, which in fact can be considered as responsible factor for paving way to women empowerment. As a result the year 2001 was declared as "Women Empowerment Year" to bring greater focus on the programmes of women.

Women play a vital role in all round progress of a country. Women empowerment is very essential for the development of society. Empowerment means individuals acquiring the power to think and act freely, exercise choice and fulfil their potential as full and equal members of society. But practically women empowerment is still an illusion of reality. We observe in our day to day life how women become victimized by various social evils and women still suffer in the all aspect of the society. Thus, in the paper emphasised given on the role of education in women empowerment.

Need & Significance of the Study :

Women become victim of social justice, oppression, deprivation and cruelty, which hinders the progress and development of women as well as the society development of society and the nation women empowerment is of utmost important.

Education is one of the basic human rights of every human being irrespective of sex, age, creed, religion etc. The specially enhances women empowerment. There is a need to generate awarded among the women about their rights, capabilities and leadership qualities as well as to sensitize men towards the necessity of women's participation in the society. Women's education plays a very important role to generate awareness among the women about their rights, capabilities and leadership. Women education plays a very important role in the overall development of the country. It not only helps in the development of half of the human resources, but in improving the quality of life at home and outside. Hence to think harmonious development without educating women is ridiculousness.

Objective of the present study :

The objectives of the study are -

- ◆ To discuss how education empowering Indian women.
- ◆ To suggest some measures for women empowerment.

Research Methodology :

The researcher have adopted descriptive methodology for this study. Research has been placed on secondary data sources such as books, journal, newspapers and online database.

Role of Education in women Empowerment :

Education of women is the most powerful tool of change of position in society. Education also brings a reduction in education in inequalities their status within the family. Education is one of the most important means of empowering women with knowledge, skills and self confidence required to participate fully in the development process. The role of education is not only learning of 3 R's but also includes raising awareness and critical analysis of various structures and acquiring knowledge for empowerment at all levels. Education as a continous, comprehensive and life long process.

Some of the initiatives that education can provide are as follows :

- Education provide strength to individual and it helps to people grow up in positive direction. Through which women fight against their violence and they can take right steps for their development.
- Education gives political and social awareness among people. Through education women take political and social opportunity such as political leadership, social leadership in society. They also aware their rights and duties.

- Every individual has productive capacity and education is the main instrument which helps to enhance the productive efficiency of the individuals.
- Education also helps to control population growth and to maintain their health especially in pregnancy time.
- Education is the main instrument by which women can develop their self employment power. When women will be independent itself, then they can automatically empowerment in all aspects of society and their life. They also lead men in society and give their contribution for development of society.
- Education helps reduces dowry system, child marriage, dropout rates from the society. By which now a days in society change the mentality towards the words women and they develop their social status in society.
- Women education and sex education is the most important for women. When a women literate and independent she naturally becomes the mistress of her own body and author of her own decisions.
- Women Empowerment in the family is the empowerment of men and women both. The partnership between men and women both. The partnership between men and women is absolutely essential for creating violence-free families, which would empower women.
- Malnutrition is the underlying cause of more than a third of global child death. Education makes aware the women about malnutrition and diseases caused by it. Educated mothers are more likely to ensure that their children receive the best nutrients to help them prevent or right off ill health, know more about appriate health and hygine practices.

Suggestions for Women Empowerment :

Women play a vital role in all round progress of a country. Women's empowerment is very essential for the development of society. Women empowerment means giving powers to women. Following steps should be taken for women empowerment.

- ❖ The first and foremost priority should be given to the education of women. Women's education plays a very important role to generate awareness among the women about their rights, capabilities and leadership.
- ❖ Government should take appropriate steps with the participation of communities in order to bring the girl children to the mainstream of education and development at every level including family and community.
- ❖ The third steps should be taken to improve the health status of women, reduce

maternal mortality especially in the areas which do not good medical facilities, Women face high risk malnutrition hence focused attention would have to be given to meet the nutritional needs of women at all stages of their life cycle.

- ❖ Schemes need to be introduced for helping women who are victims of marital violence, who are deserted and those engaged in sex profession.
- ❖ Awareness programmes need to be organised for creating awareness among women especially belonging to weaker sections about their rights.
- ❖ Better attitude towards community, family planning, fighting against superstitions, dowry system, domestic violence, caste barriers and other social evils should be invoked which will help in promoting women's education and empowerment.
- ❖ The state should make public opinion in favour of girls and women education through school improvement conference, seminar, Radio talks, assisting voluntary, welfare and other organisations, private individuals and associations engaged in the field of girl's education.
- ❖ Press and electronic media should be used extensively to create awareness and consciousness regarding girls and women education and empowerment.

Conclusion :

Women play a prominent role in the cultural, economic, political, religious and social life of the nation. Education is one of the most important means which can be used as the catalyst in bringing about change in the status of women and makes them empower. Empowerment means individual acquiring the power to think and act freely, exercise choice and fulfil their potential as full and equal members of society. But practically women empowerment is still an illusion of reality. Government initiatives alone would not be sufficient to achieve this goal. With the help of proper education, each and every woman would be capable of discharging her responsibilities towards community and national development through active participation. To conclude, there is an urgent need for a sustained, comprehensive effort at all levels to attack their problem of gender bias from all sides in a focused manner. □□

References :

- Goswami, L. (2013) : Education for Women Empowerment, ABHIBYAKTI : Annual Journal, 1, 17-18.
- Kuller K.K. : Empowerment of Women through Education, Kurukhetra - A Journal of Rural Development.
- Modi, A (2010) Empowerment of Women through Education, Kurukhetra, A Journal of Rural Development, September.
- Rao, N.J. and Usha (1983) : Women in Developing Society, New Delhi.

"SELF HELP GROUP"- A CONCEPT REGARDING WOMEN EMPOWERMENT IN CHANGING THE ECONOMIC STRUCTURE OF THE WOMEN OF JORHAT DISTRICT

Parash Kumar Rajak

P.G. 3rd Semester Student, Dept. of Geography
Jagannath Barooah College, Jorhat, Assam

ABSTRACT

Self Help Groups is a concept that has been launched by NABARD (National Bank for Agricultural and Rural Development) to empower the women living in the rural areas. As we all know that in India in majority of the households the male earner is the supreme earner of the family and supports the family financially. Now a days, various government schemes have been launched by the government for the benefit of the people in minimizing gender inequality and as a result of this the socio-economic conditions of the dwellers have also been changing. Women not only brought up their children and serve their family members but also are engaged in various economic activities like working in agricultural fields, weaving garments and sometimes they infact serves as an employee of either government or private sector organizations. Despite of this they won't get the status of a breadwinner. If both the husband and wife engaged in economic activities and both of them earns for their family but the priority always been given to the male earner or the husband as the breadwinner. The main objective of this paper is to highlight the changing economic strength of women after the advent of self help groups. For this a schedule is prepared for data collection and after tabulating the data it has been analyzed. By analyzing the data the changing economic strength of women is found. The focus of this paper is to highlight the changing breadwinner concept among women of different Self help groups of Jorhat district after engaging themselves in various activities of Self help groups that ultimately help themselves in empowering in all socio-economic aspects.

Key Words : Breadwinner, Advent, Self Help Groups, Economic activities, Empowering, Socio economic aspects.

INTRODUCTION

A "**Self Help Groups**" (SHG) is a homogenous group of poor village peoples comprising of 5-20 members within a group which performs various economic activities to improve the standard living of the peoples living in rural areas by helping them to increase the earning hands [1]. The main principles of these self help groups are group approach, mutual trust, demand base lending, collateral free loans, skill, training capacity building and empowerment. The origin of the SHGs was in the "Grameen Bank" of Bangladesh which was founded by **Prof. Mehmud Yunus**, professor of Economics in Chittagong University of Bangladesh, was an initiator of an action research project 'Grameen Bank'. After more than 68 years of planning, various poverty alleviation programmes official estimates shows that around 26.1 percent of the total population of India still lives below poverty line and because of this the government of India in collaboration with **NABARD (National Bank for Agricultural and Rural Development)** initiated the Self Help Groups in 1985-86 but the real effort was taken after 1991-92 with the linkages of the self help groups with the banks [2]. In SHGs, the members leave a small amount of rupees 10-25 weekly as contribution and the money been lent by some needy members at a reasonable rate of interest. This interest has been used by the SHGs to perform economic tasks for more profit and the lend amount been deposited to the SHGs bank accounts and the profit been shared among the members. The government sanctions an amount every year for the self help groups which the members used to perform their economic tasks. Sometimes certain productive items have also been provided by the government to the SHG for further production.

Breadwinner is the sole income earner of a family or a household who is the prime earner of the family for all the household expenses and also provide financial support to the family. Generally, males are the being considered as the prime earners of the families. Self help groups helps the females by empowering them in economic, social, political, cultural sectors by providing financial assistance, knowledge and offers opportunities to the females through which the females start engaging themselves in various economic activities and earns money not only for themselves but also for their family. They start supporting their families financially like the males which is highly been observed today. In this way the self help groups changing the breadwinner's concept from men towards the women in the society.

OBJECTIVES

- The main objective of this paper is to study the change in socio-economic

conditions of the females before and after the emergence of self help groups and involving themselves in those groups.

DATABASE AND METHODOLOGY

- ❖ In this paper both the primary and secondary data has been used. The primary data has been collected from the field itself using purposive sampling techniques and the secondary data and information has been collected from different books, journals, published research papers and also from the "Statistical Handbook of Assam" published by the 'Directorate of Economics and Statistics'.
- ❖ The collected data has been processed by tabulating and preparing diagrams and after that it has been analysed based on the tabulated data and field observations. Diagrams have been prepared to simplify the data and to make the data easily understandable.

ANALYSIS

By using sampling technique both the income and contributions of the females towards the family been analysed which has been shown by two different line graphs separated.

1. INCOME

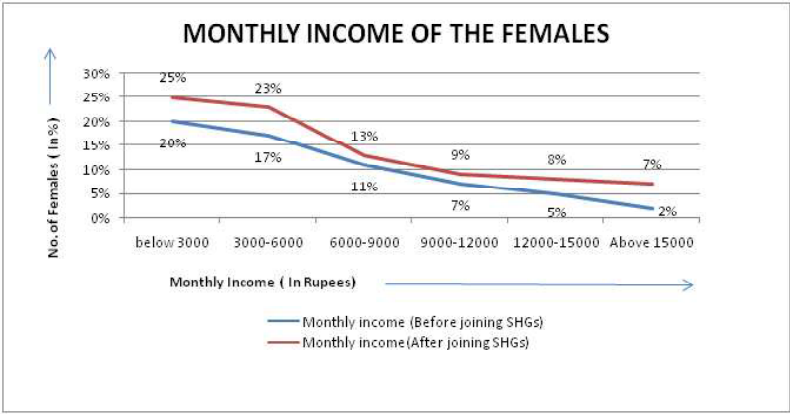
Generally, Income is the money that an individual or a group of individual receives in exchange for providing a good or service or through investing capital. Income and expenditure always change. It is not necessary that every time the prime earner of a family must be the man, sometimes it may be a female also. The concept of "Self Help Groups" introduced by the government of India was a very fantastic idea of the government of India to empower women socially, politically and economically also.

The impact of Self Help Group is also been seen in Jorhat district also. In Jorhat district by analyzing the samples collected from field using purposive sampling method, it has been seen that about 11% of the total females are not engaged in any kind of economic activities before and after joining Self Help Groups. Those females were only using the government allocated funds to support their husbands and also for luxury. There is no change in incomes of about 11 % of the females before and after joining self help groups. These females have just joined the self help groups as their family members or their friends are joining. They even didn't know that what they should do or perform. The data shows that in case of income

The following graphs shows the income level of the females before and after

joining selfhelp Groups:

Source: Through field survey, October 2018

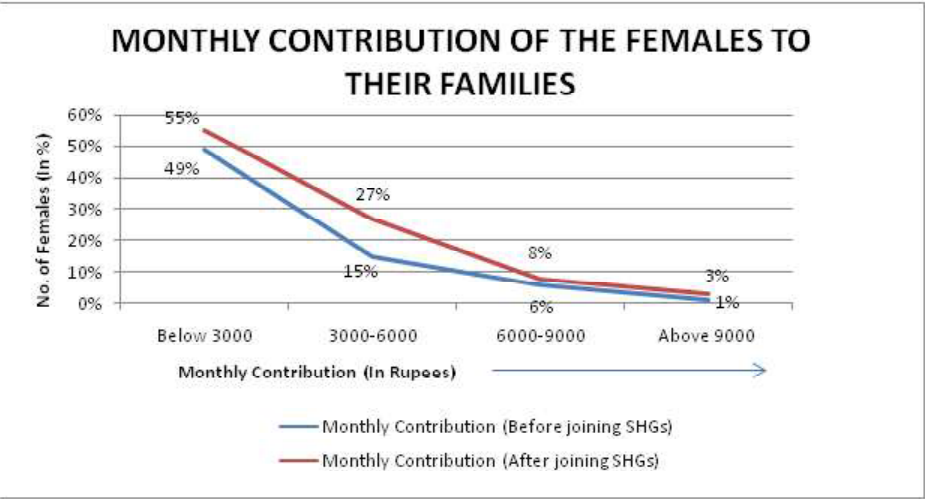
The graph shows that out of the total earning females, nearly about 35% of the females before involving in self help groups earns an amount of 4000 and below monthly which is increased by 2% after involvement in SHG. About 27% of the females earns an amount between 4000-8000 rupees before involvement and after involvement in SHG it was increased by 1%. These females start as cultivators of rice, vegetables, pulses, poultry farmers, weavers, etc. It must be mentioned that from December to February many females in the flood plain regions of Brahmaputra earns from temporary stalls in the picnic spots and for that they takes loans from the SHG. Before joining SHG 22% of the females earns an amount of 4000 to 8000 monthly which is decreased by 6% after joining SHG. This decrease is due to increase in incomes and shifted to more income categories and many of them were government employee which were get retired and their income also decreases. It has been mentioned that many government employees are also been found here. Primarily these females establish shops, huge weaving of traditional clothes for commercial purposes, etc. Again there is a decrease in income of the females before involvement which is 8% females and is increases by 3% in the income category of 12000 to 16000. These percentages are decreasing because there are only few females who were earning above 12000. There is only a few females which earns an amount 16000 and above which is 8% all. These females are investing on their previously established businesses and were starting new businesses of greater demands.

In this way the income of the females changes before and after involvement in self help groups.

2. CONTRIBUTION

It was very difficult for low and middle class families to fulfill all the necessities of the family by a single earning hand. After introducing the Self Help Groups the females also started engaging themselves in various economic activities and earn not for her but for the family too. As their income rises they also starting in contributing to the family. Earning for the family and for itself is not a matter of shame. Both the male and female of a family must earn for the family so that there will be an increase in the standard of living of the family. By analyzing the data it has been observed that about 40 % of the females have loans from micro financing organizations like the Self Help Groups and IDBI bank, Bandhan bank, etc. They are investing the entire money in establishing their own business and about 50-55 % of those females itself being paying their loan installments by the money they earn from their businesses. Unlike income, expenditure also changes depending on the income structure. Commonly, in every household if the husband is alive, the entire household expenditure been paid by the male worker itself. To decrease the pressure the females also contributes to the total expenditure of the family and at the same time the personal expenditures of the females are also been paid by themselves. Nearly about 37% of the females pay their personal expenditure itself. It has been highly seen that females pay some of their money to their children if they are students, they pay their school and tuition fees. In majority of the urban families it has been highly observed that the total expenditure of the family been divided in parts. A part of it been contributed by the females also. Say a particular food item been bought by the female worker. Though male worker is the prime earner of the families but females are also starting in earning not a big amount but they are trying to contribute for the family. It depends on the amount they earn. If the women earning an amount of rupees 4000 a month then she contribute an amount of rupees 2000 for the family.

The following graph shows the contribution made by the female earners before and after involving into self help groups:

Source: Through field survey, October 2018

By analyzing the data collected from field it has been seen that there is a change in contribution made by the females after joining SHG. The contribution of rupees 2000 and below was previously made by 50% females which is increased by 1% after joining SHG. About 25% of the females before engaging themselves in economic activities earns an amount between 2000-4000 monthly but after involving themselves in commercial activities there percentage increased by 2%. There are several females exist who were not engaging in any kind of production activities and after the joining SHG they start contributing not a huge amount but the main fact is that they started contributing to the family like the male worker. They started competing with the male worker. These percentages were huge because majority of the females engaging themselves in SHG not earn a huge amount excluding some exceptional females. They started as weavers, farming rice, vegetables, poultry farmers, tailors, etc. and spending their money for their children say for tution fees, buying learning materials, paying a small amount for food, buying small household gadgets, etc. There is a decrease in contribution by 8% of the income limit 4000-6000 monthly because majority of the females contributed more than 6000 and shifted to the next category of above 6000 monthly and some of them were government employee which were get retired and their income also decreases. As there income decreases so their economic contribution also decreases. It has been mentioned that many government employees are also been found

here. These are experienced females and they improve their previously established businesses and their income limit also rises. Several new businesses has been started by them those have great demands in the market. Say investments in hotels, shops, beauty parlour businesses, commercial tea plantation, etc. It must be admitted that after the death of some of the females husband, the female earners takes the entire burden of the family and contributed huge amounts in foods, education, rents, bills, etc for the family and some of them contributes the entire amount they earns.

WOMEN EMPOWERMENT & CHANGE IN THE CONCEPTUAL VIEW OF BREADWINNER

Women empowerment implies the ability in women to take decisions with regard to their life and work and giving equal rights to them in all spheres like personal, social, economic, political, etc and so on [3]. During early times women didn't get permission to infact go out from their home alone. The old customs and traditions which were the mental concepts of the society somewhere traps the women in their homes. Women empowerment was totally absent during those times because there is a lack of the basic things that helps women to get empowered and which were Knowledge, Finance, Power and Opportunity. These are the main aspects that are important for empowering women. The self help groups fulfills all of these aspects by supporting them financially and by helping them through providing knowledge about a particular economic task. Many of the Self Help Group in the surveyed area conducted several training programmes for females which help them in acquiring knowledge. Without proper knowledge nobody can perform their economic task properly. Say without having knowledge about weaving it is not possible for a woman to weave clothes. Similarly without proper marketing knowledge a women can't sell her products in the market and if she tries that she will not get proper value of her produces. Self Help Groups offers opportunities to the females and it is their duty to grab those opportunities. If she grabs those opportunities she will be benefited otherwise not. During early days females were not permitted to give their opinions in social issues. Infact their husband along with the family members treated them as their slaves and the females were also feared of them. Freedom to speak was violated infact they were not permitted to speak in their family issues. By empowering women through Self Help Groups changed the entire scenario. Now, women also participating in various social issues and infact they were politically very active too. According to the data collected from the field it has been observed that approximately 85-90% husbands support their wives in their businesses and they too help them not

only financially but also physically. Finance is the main aspect regarding women empowerment. Many women can't be able to participate in economic activities because of lack of money which was again fulfilled by the self Help groups. The government allocates funds to every Self Help groups which is rupees 5,000 and above as subsidy which is observed in the field. The amount sometimes varies from one group to another depending upon the performance of the SHGs. In the surveyed area, despite of the subsidy amount, government allocated more than 1 lakh rupees at a very nominal rate of interest to some SGHs which is observed while collecting data. This fund has been used by the women to performs group economic activities and shares the profits they earn from that business and at the same time the principle amount again been saved in the Self Help group's bank account which has been used by them later. In some other Self help groups the government allocated money has been shared among the members which they uses to perform individual economic tasks. Sometimes government offers commercial productive items instead of money like tractors, threads, poultry items, seeds, etc. It depends upon the locality where the Self Help Group exists. Say, offering fishes in the areas where fisheries are not available are useless. The Self Help Groups secures the women's future through promoting saving. For example, say if a women saves 30 rupees per day for 10 years in a bank then after 10 years she will receives nearly about 1,30,000 rupees which she will again invest in some other businesses or she will be able to help her family.

From the early times it has been seen that the breadwinner of family has always been considered as the male worker of the family. But if we look into the urban areas both the males and females engaged in earning for the family thus changing the concept of breadwinner. After the advent of Self Help Groups there is change in the breadwinner concept in the rural areas like that of the urban areas. Like the male earners, the females also start engaging themselves in various economic activities and starts earning money for the family. The money that they earn not only been spend only for their personal use. Rather they contribute a part of it to the family and supports the family and so that they are also getting the status of the breadwinner to some extent. Though the breadwinner's concept in changing but still somewhere in the society, there prevails a dominance of the male earners.

FINDINGS

The main findings of this paper have been mentioned below:

1. There is an economic upliftment of the females in the rural areas as they start

engaging themselves in various economic activities which is possible because of the introduction of self help groups. Before the emergence of SHGs the percentage was quite smaller. Majority of the females were just only housewives and they were just only acting as a caretaker of their homes. But after the involvement of self help groups they were also start acting as an economic women and starts earning.

2. As they start earning money they also contributing money to the family and the male members also encouraging them by helping them not only financially but also physically too. In the early days it has been seen that the females were completely dependent on their husbands. Their husbands earn and they were just only performing household tasks. But nowadays in the studied area it has been observed that the females not only earning to fulfill their needs but also contributing a small amount to their families.
3. Behind women empowerment there is a big share of the self help groups as they not only support the females economically but also socially and politically. Now the females also participate in the society. Now, they also take part in each and every social activities and creates awareness among the womens about economic, social, political issues.
4. Females involving in self help groups also generating employment to other women in the society and they are motivating the other females of the society by organizing several awareness programmes not only for occupational purposes but also creating awareness in social issues.
5. Some of the females in the society invest the SHGs and other micro finance organizations fund in wrong paths like offering loans at rate of interest without license. This has been diverting the actual aim of the SHGs.
6. Females start earning like that of the male workers and there is a shift in the conceptual view of "Breadwinner".

CONCLUSION

A self help group may be registered or unregistered. It typically comprises a group of micro-entrepreneurs having homogenous social and economic backgrounds. The advent of self help groups gives a new direction to the women. It provides a special platform to the women through which they can show their hidden talents in the society by engaging themselves not only economically but also socially and politically too. Apart from managing the family they also economically very active and contributing money to

the family. Many other females in the society get inspiration from those females and they were also transforming themselves from housewives towards economic women. So here we can say that the females involve in self help groups creating unofficial awareness which diverts the females and helping them in transforming. Despite of this, the SHGs are also organizing several official programmes regarding social issues like "Swach Bharat Abhiyan" which promotes health and hygiene, "Beti Bachao Beti Padhao" to promote female education, etc. We all know that in Assam there is a very limited employment facility which has been minimize to some extent by some of the females by creating several employment opportunities for several other females.

Despite of its advantages there prevails some disadvantages too. Many females used the self help groups as their money earning machines by investing the money they receives in wrong paths. By analyzing the samples it has been observed that 13% of the females give loans to other peoples at rate of interest by the money they receives from self help groups. We all know that money lending without proper license is an illegal business and is considered as tax cheating and been punished under Money Lenders Act by the honorable court. Many government employees have been benefited through this scheme. This occurs because of improper verification by the officials. Another demerit of this scheme is that about 11% females not engaged in any kind of commercial activities before and after joining into the self help groups.

This scheme is a good initiative by the government but every self help group must take awareness programmes to promote women empowerment. Unlike rural areas, in urban areas also government must offers productive items so that the females used those items in their businesses. ❀❀

REFERENCES :

1. <http://megselfhelp.gov.in/resources/SHG%20Concept%20-%20English.pdf>
2. http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/83369/9/09_chapter%203.pdf
3. <http://www.womenempowermentinindia.com>
4. Directorate of Economic and Statistics, Government of Assam. 2017. Statistical Handbook of Assam
5. http://www.censusindia.gov.in/dchb/DCHB_A

BIBLOGRAPHY :

1. Lavoie. F., Borkman. T., Gidron. B. 1995. Self Help and Mutual Aid.
2. <http://www.indiancooperative.com/cooperative-success-stories/success-story-of-rupjyoti-shg-doligaon/>

MARY WOLLSTONECRAFT- A BOLD EUROPEAN FEMINIST VOICE OF 18TH CENTURY

Ipsita Duarah

Assistant Professor, Dept. of Political Science
D.C.B. Girls' College, Jorhat

Abstract

Feminism is one of the most important and continuous movement of the contemporary social system. Numbers of feminists, social activists and political leaders have been struggling for the protection and improvement of women status. Among the feminists, Mary Wollstonecraft is the most celebrated and respected feminist activities. She is regarded as the mother of feminism. She has made bold attempt to protect the rights of women. She is an early feminist of Europe, who bravely tried to defend the rights of women and attacked the discriminative societal rules that making women inferior, powerless and weak in comparison to men. "*A Vindication of the Rights of Women*" a notable book by Wollstonecraft, is considered as the first feminist document, where she express her views on status of women, their rights, education, marriage and problems etc. Though she is regarded as liberal feminist, but her ideas are considered as radical because the rights and privileges she demanded for women were not easily acceptable for society that she lived in. The views of Wollstonecraft had deeply influence the writings of Olympe de Gauges, John Stuart Mill, Harriet Taylor and so on. Her contribution to the feminism and development of status of women is still relevant in present society.

Key Words : Mary Wollstonecraft, Feminism, Liberal Feminist, Gender Equality, Women's Education, Women's Right

1.1 INTRODUCTION

The contemporary feminists movement has touch almost all section of people in the world. Since time immemorial, women has been treated as inferior, weak and oppressed by the societal norms and customs. Women were denied to have education,

employment, political rights and social status. There were some prominent personalities that came forward to protect the women from oppression, exploitation, and to establish gender equality. Feminists, governmental and non-governmental organizations, social activists, political leaders, students etc have been working actively in different fields to protect the rights and status of the women. Mary Wollstonecraft was an early feminist who advocated for the rights of women. Wollstonecraft (27 April, 1759 - 10 September, 1797) was an English writer and philosopher who was a great advocate of women's rights. During her short life, she wrote novels, treatises, a travel narrative, a history of the French Revolution, a conduct book, and a children's book. Wollstonecraft is best known for her book *A Vindication of the Rights of Woman* (1792). In that book, her views on women's status, rights, education, marriage and problems etc were discussed. She argues that women are not naturally inferior to men, but appear to be only because of lack education. She suggests that both men and women should be treated as rational beings and imagines a social order founded on reason. Wollstonecraft is regarded as one of the founding feminist philosophers and her writings has significantly influence the writings of her contemporary and later thinkers such as Olympe de Gauges, John Stuart Mill, Harriet Taylor and so on.

1.2 OBJECTIVES

The main objectives of this study are as follows:

1. To understand the views of Mary Wollstonecraft on feminism.
2. To study Wollstonecraft's view on the institution of marriage.
3. To understand views of Wollstonecraft on education of women and children.
4. To study Wollstonecraft's view on Societal harm towards women.

1.3 METHODOLOGY

To study the objectives the descriptive and historical analytical methods have been followed. The study is based on primary and secondary data. The original book of Mary Wollstonecraft i.e. "*A Vindication of the Rights of Women*" has been taken as the primary source. As a secondary data, various books, articles and journals have been consulted.

1.4 SIGNIFICANCE OF THE STUDY

The term feminism basically refers to women, their problems and the efforts for the up-liftmen of women by providing equal rights and opportunities like male counterpart.

The feminists have been working for the protection of rights of women and trying to create an equal society where women are not treated as inferior rather equals with men not only in private but also in public space. They believe that right to education, freedom of life and the capacity to have independent decision making power could play significant role to strengthen the women. Earlier it was difficult to convince the society about the problems, oppression and exploitation of women. It needs lots of courage to fight against the prevailing injustice in society. Among the fighters for the rights of women, Mary Wollstonecraft is regarded as one of the bold feminists who have the courage to fight against the society. She understood the problems of women and wanted to solve it by providing equal education, employment opportunities, protection in marriage, security of life and freedom to think. She not only discussed about the problems of women but also suggested the ways to make women strong, powerful and educated them like man. She has given emphasis on the development of rationality of women, which could help them to take wise and intelligent decisions. She wanted to make women perfect and independent in all fields. Various feminist thinkers were encouraged and influenced by her writings on the movement of liberation of women, feminist movements and on parliamentary legislation. Due to her strong and bold attempt to save the women, she is regarded as the founding philosopher of feminism. Despite of being a liberal thinker, during her contemporary time, she was criticized by many for demanding rights and privileges for women and her views were considered as radical. But her boldness makes her extra ordinary and become a source of influence for many. Her views and ideas are still relevant towards the realization of all rights to women, which is yet to be achieved. She has a significant contribution towards the development of women and the society. So the study of Mary Wollstonecraft's view on feminism and her ideas and suggestions to make women strong and powerful is beneficial for society. The writings this European feminist has able to change the life of many women that also benefited the society.

1.5 MARY WOLLSTONECRAFT'S FEMINIST VIEW

Mary Wollstonecraft is a strong supporter of gender equality. She criticized the contemporary society for not giving equal status to women. She argued that either the nature has made a great difference between man and women, or that the world is yet far from being fully civilized as it failed to give due status to women.

As far as women are concerned, she sorrowfully expressed her view by using the term "*my fellow creatures*" to the women as the main source of the misery as women are oppressed in every walk of life.

She agreed that physically the female so far as strength is concerned, inferior to the male. This is the law of nature and she never wants to suspend or repealed this system in favor of woman. She knew that physical superiority cannot be denied. But by becoming physically superior men are not happy and are still trying to dominate, influence and control their sense and feelings of women. Men try to find amusement in women. Wollstonecraft again argue that though women are being physically inferior to men, but their virtues must be comparable with men, which mean they must be the same in quality if not in degree. So their conduct should be based on the same principles as that of men, and should have the same aim. She said that God has made all things right; but man has devised many inventions to spoil God's work.

In support of rationality of women, Wollstonecraft expressed her view that women as human creatures who are common with men and placed on this earth to develop their abilities. She believes that the perfection of human and capacity for happiness must be measured by the degree of reason, virtue and knowledge. One cannot deny that knowledge and virtue naturally flows from the exercise of reason. Women are really capable of acting like rational creatures, so they should not to be treated like slaves, or like lower animals that depend on the reason of man when they associate with him. Instead, it is the duty of the society to develop their minds to help them to attain conscious dignity by developing the feeling that they depends only upon God and to treat them equal with man instead of treating them as a means of pleasure.

She earnestly wished to point out what true dignity and human happiness consist in. She wants to persuade the women to aim at strength of mind and body and try to convince them that the soft phrases like 'susceptibility of heart', 'delicacy of sentiment' and 'refinement of taste' etc. words that express weakness should not be used to described women. The visible inferiority of women in bodily strength make them to some extent dependent on men in the various relations of life, but it does not mean that women are inferior in every field. So she wants to protect and develop the personality of women. She believed that the most praiseworthy ambition is to obtain a character as a human being, whether male or female.

Children should be innocent. But when the term 'innocent' is applied to men or women, it merely indicates a polite word for 'weak'. Wollstonecraft argued that if it is believed that women were destined by God to acquire human virtues and they can use their understandings to achieve the stability of character, women no longer need the guidance of a mere satellite or men. For Wollstonecraft, the most perfect education is the use of the understanding in the way that is most likely to strengthen the body and

form the heart.

As far as role of women is concerned, women play different roles in the same life, where she plays the role of daughter, wives and mother. In their entire life they are asked to do sacrifice their feelings, emotions and sentiments as their duty towards her family. Despite doing these, the moral character of women are judged by how they fulfill those duties. In that process of life, she deviated from the important end of her life and failed to develop her own faculties and acquire the dignity of conscious virtue.

Wollstonecraft again mentioned how knowledge of women is guided by narrower views. Women have strong mind but the knowledge they acquire is little in comparison to men. In this regard, she attacked Rousseau's work entitled '*Émile*', where his character Sophie is a captivating one. She attacked the foundation of Sophie's character and the principles on which her education was built. Rousseau and most of his male followers have strongly maintained that the whole tendency of female education ought to be directed towards one goal-to make women pleasing. Wollstonecraft argue that the woman who has only been taught to please her husband after few times of marriage can't have much effect on her husband's heart when she lose her charms and beauty. What will be the purpose of her life? On the contrary she argues that woman strengthens her body and exercises her mind and practice various virtues can perfectly manage her family. Even she becomes the friend and not the humble dependent of her husband. If wife deserves the respect of husband by having such solid qualities, she need not to think that she needs to conceal her affection or pretend to her husband for her husbands' attention.

Again Wollstonecraft wanted to remove the difference between boys and girls. For her, girls and boys should play together because god or nature never creates any difference between them. She stands for equality for all human being and holds the view that truth must be the same for man and for woman.

In comparison to the employment of men, Wollstonecraft observed that women are less focused on their work. She wanted extend the views of women and for that emancipation from slavery of women is needed which give them same type of pride and sensuality like men.

Wollstonecraft believed that to restore the long lost dignity of women, it is important to bring about a revolution in female manners. As a part of human species, this is the responsibility of women to work for themselves. Along with this, mindset of people should be changed. But she knew that it is not easy to convince women that they are not inferior and capable of doing more important task or duties and it will take time to remove the deep rooted thinking of people about women that have planted since long

time. To become worthy of respect, women must use their understandings.

She observes that during her time, women those who belong to middle class family were not allowed to go outside for work. Despite willingness to work they were forced to stay in the house. She compared the situation of those women with birds who are captured in cages. Those women were provided food and cloth but in exchange they were forced to give up their liberty and virtue.

She noticed that women were not invited in the companies as employee because society believes that women were unable to exert manual strength. Also negative virtues such as patience, docility, good humor and flexibility etc were wrongly relate with women as negative virtue but their intellectual role was always denied by society. Society believes that women were more under the influence of sentiments than passion which is also a degrading source of women inferiority.

Again Wollstonecraft noticed that during her time, when men in their youth are prepared for professions but marriage is not considered as important as marriage. There is a future goal for men and to achieve it he works hard. On the contrary women have not prepare for profession rather they are prepared for marriage and family where there is no liberty for women and the entire life of the woman is controlled by her husband. For Wollstonecraft she became a prostitute for her entire life to her husband. In this way she found that goal of both are not same but totally different, even biased. In a civilized society, civilized women are made so weak by the social norms that lower the characteristics of civilized state to a less civilized state.

Writers, musician, poets etc in their novels, music and poetry tend to portrait women as the creatures of sensation and on the basis of that women characters are formed. They portray a weak character of women by giving a superior status to men and forget to protect the interest of women. Thus Wollstonecraft asked the society that is it morally correct where half of the population means men are encouraged to become perfect on the other hand the rest of population means women are advised to remain underdeveloped in the name of protection of their innocence. While reason and power are associated with men and other hand lower status, powerlessness etc are associated with women. Women are regarded as inferior and unable to attain power by their intelligence and capability, the only way to obtain power, women have to use her charms. But Wollstonecraft express her view that she does not want to have power over men, but she want to have power over them.

While arguing in favor of women Wollstonecraft has the opinion that to run a family and educate the children, women need strength of both body and mind. All people

agree that children should be left under the management of women during their childhood. To manage the children and their temperament, women requires sober steady eye of reason. She strongly believed that reason is absolutely necessary to accomplish the task of women. Sensibility is no longer required but reason becomes the urgent need for women.

A woman who lost her honor feels that she can do nothing to regain her honor and at last she is forced to indulge in prostitution as the last means of survival. The society believes that when a woman lost her chastity everything is lost. As such society judge women's character on the basis of chastity. A woman has opted to this due to her lack of intelligence and high spirit. Wollstonecraft blames the societal norms and beliefs as the reason of women's degrading mentality which makes her inferior.

She also blames women's thinking for their tendency to be 'romantic and inconstant', because it takes them away from 'nature and reason'. She expressed her view that men depend on women and women depend on men because of their desires and needs. She strongly argued that women can survive without men better than men but man can't without women. In this way she supported for independent nature of women. Because of interest and convenience of men, from the early age, women are taught to be please, love and care of men and make them realized that these are their duties. But these never give happiness and satisfaction to women. Again from their infancy, girls are taught to look pretty and also control their behavior. But boys are not to behave to please the others. Biasness is reflected in the education of boys and girls which make women inferior creatures in comparison to men. She criticized Rousseau for making women physically attractive and obedient. Rather she advocated to make women thoughtful and self controlled and self- sufficient.

Wollstonecraft expressed her opinion on modesty. She said modesty as soberness of mind which teaches a man not to think highly of himself. She distinguished modesty from humanity. Purity of mind is necessary to form a civilized state where every men and women are treated as equal. As far as women are concerned, many times the notion of modesty is misused which make women slave of sensibility. For Wollstonecraft, Chastity, modesty, public spirit, and all the noble train of virtues on which social virtue and happiness are built, should be understood and cultivated not only by women but by both man and women o develop the society.

Wollstonecraft mentioned that one cannot expect virtue from women until they are to some extent independent of men. She said that a society is not properly organized if it doesn't compel men and women to perform their respective duties. She wanted to

establish an organized society with responsible members.

Wollstonecraft believed that to protect the women and their children, the women needs parliamentary such representatives who could promulgate women centric legislation that could help them to live their lives without having any fear of being exploited, harassed and scarcity of food.

1.6 MARY WOLLSTONECRAFT'S VIEW ON MARRIAGE

So far as marriage is concerned, Wollstonecraft noticed that obedience of woman to her husband makes her weak, inferior because her mind is controlled by male authority and never use its own conscience and power. As such she said that marriage is a source of moral degradation.

Again in comparison to marriage, Wollstonecraft found that friendship is more important. Friendship is a serious affection, because it is based on principle and cemented by time. But love is totally different from friendship. She believes that love and friendship cannot exist together in same heart. Just for one person one cannot have love and friendship at the same time.

According to Wollstonecraft polygamy is another form of physical degradation. It is a custom that blasts every domestic virtue. A faithful wife always demands respect from her husband and she should not be treated as prostitute. She opined that nature never support a man to have more than one wife to bring up their children. She said where polygamy is established more females are born than males. The system of polygamy makes women inferior to men. Thus she supports monogamy and has her faith on the system of marriage as the foundation of almost every social virtue. Again she added that it should be the duty of husband to support his wife and children even after divorce.

1.7 MARY WOLLSTONECRAFT'S VIEW ON IMPORTANCE OF EDUCATION OF WOMEN AND CHILDREN

Wollstonecraft expressed her view in support of women education. She agreed that proper education means a well-stocked mind, would enable a woman to live unmarried with dignity. In this way she wants to provide the right to marriage or to choose to remain unmarried to women. When women get a careful education, they become a good citizen which not only helps them but also the entire society.

Regarding women education, Wollstonecraft has the view that, those mothers or fathers who are serious about the education of females child should have give priority

to their girls' mental strength rather than on her beauty. It is the duty of her parents to protect their girls from the wrong notions that gives priority on the beauty of girl than mental strength.

To be a good mother and to take best care of children in their infancy, she needs the capability of understanding different facts. She must have the capability of using reason as the guiding factor in the time of bring up her children. To be a good mother a woman should have common sense and independence of mind. It is observed that many a time due to lack of reason, mothers behave foolishly which have a bad wrong impact in the formation of mind and temperament of children. Again she said that when the parent takes help of others means, like the help from servants, there is a possibility of lack of respect and dutifulness of children towards them, because the affection of the parent to their children plays an important role in the formation of feelings and attitudes of minds of the children. It is observed that many a times, parents demand blind obedience from their children but actually they do not deserve it as they fail to give their due service to their children in their infancy. In comparison to son, daughters are too much under the pressure of their parents. The parent who carefully tries to form the heart and enlarge the understanding of his child has perfectly accomplished their duty on the basis of reason. Only such a parent acquires all the rights of the most sacred friendship, and their advice is very important even in their adult children's life.

Every good parent should always give emphasized on formal education of their children. Wollstonecraft observed that good effects of private education are very limited. Only a system of education which has national concern becomes helpful for the development of children. Wollstonecraft believed that home schooling is not a good system for the development of children because the child acquires unnecessarily high opinion of their own importance, and they are treated like men when they are still boys for which they behave tyrannically with the servants.

Regarding the education of children, Wollstonecraft advocated for co education for both boys and girls where education should be imparted to them together not only in private families but also in public schools. She supported for same curriculum for both boys and girls which could help to learn graceful decencies that produce modesty among the students. She demanded government sponsored day schools in which both boys and girls could have same education. The school for the younger children, from the age of five to nine years should be absolutely free and open to all. She also recommended for a select committee to whom complaints of negligence by teachers could be made if it is signed by at least six parents of the children. As such she tried to make the system

of education transparent and pure.

To remove any disparity between rich and poor children in the name education, she recommended same dress code and discipline for all students. Regarding school rooms, she said that it should be surrounded by a large piece of ground in which the children can have exercise, because at this age they should not be confined to any sedentary task for more than an hour at a time. But these relaxations could all be made a part of elementary education. For her, botany, mechanics, and astronomy could all be taught in practical ways, out-of-doors. Again reading, writing, arithmetic, natural history and some simple experiments in natural philosophy could be ?lled up the rest of the day, but these pursuits should never encroach on gymnastic play in the open air. The elements of religion, history and politics could be taught by conversations in the Socratic form.

After the age of nine, girls and boys who are intended for domestic employment or mechanical trades should be transferred to other schools and to some degree adapted to the destination of each individual pupil. The two sexes should still be together in the morning, but in the afternoon the girls should attend a school where simple sewing, dressmaking, millinery, etc. would be their employment. Young people of superior abilities, or fortune, might now be taught in another school, the dead and living languages, the elements of science, and more on history and politics, on a more extensive scale that wouldn't exclude literature. Humanity to animals should be particularly taught as a part of national education.

1.8 WOLLSTONECRAFT'S VIEW ON SOCIETAL HARM TOWARDS WOMEN

Wollstonecraft discussed how the society makes women themselves as a reason for harm towards women. Firstly, due to their weak character, women are taught to become sentimental and taught to look for happiness only in love. In search of love, women neglected their duties of life and become inactive, underdeveloped and powerless.

Secondly, she observed that females are denied of all political privileges and even married women are denied to civil existence. They are misguided by the society that female life is only to please men. By not giving civil and political benefits to women, society tries to make sentiments as their important. In this way society tries to make women inferior and underprivileged than their male counterpart.

So far as the prevailing women centric notions of dress are concerned, Wollstonecraft put her argument about fondness for dress by women. She agreed with Rousseau that the physical part of the art of pleasing consists in ornaments and just for

that reason she wanted to protect the girls against the contagious fondness for dress. She believed that this notion is only used to weaken the women. Again she noticed that women are taught to be sensible and obedient toward men but many a times because of that sensibility they are hurt by men. She criticized the contemporary society for despite having the ability and superior sense women were denied to employment which becomes the reason of their underdeveloped situation.

1.9 CONCLUSION

On the basis of above discussion, it can be summarized that Mary Wollstonecraft had fight for the rights and privileges of women. She was an ardent supporter of gender equality. She gives importance on equal partnership and responsibility in marriage. Rationality plays a very important role in women's life as it gives her strength and makes her capable of thinking. She forwarded suggestion regarding how women could become good mother by improving her intellect and morals capabilities. She advocated that proper education is necessary for both men and women, which not only make the relationship between man and woman sweeter but also makes the society and the world more civilized. Women become powerful and strong when they are allowed to be free in physical, moral, civil and political sense. By providing equal education, rights and employment opportunities, society can help women to become emancipated. Again a strong government is required which could act as the representatives of women and formulate women centric rules to protect them from oppression and exploitation. Due to her bold attempt to go against the prevailing societal norms and customs of Europe her contemporary time, gives her the status of founding thinker feminism.

REFERENCE

Books

- 1. Wollstonecraft, M. (1792). *A Vindication of the Rights of Women*. England: Penguin Classics.
- 2. Tong, R. (2009). *Feminist Thought. A Comprehensive Introduction. Liberal Feminism*. Charlotte: University of North California.

A TALE OF TRAUMA SURVIVAL : A NARRATIVE OF WING IN ASSAM

Akanksha Phukan

City Youth Representative of World Youth Council.

Abstract

The districts of Upper Assam and that of BTC (Bodoland territorial Council) have been zones of major military conflicts since a long period of time. The insurgent groups like NDFB (National Democratic Front of Bodoland),¹ ULFA (United Liberation Front of Assam)² have been active in the areas. This has led to retaliation by the forces stationed there namely, the CRPF (Central Reserve Police Force).³ The response to militancy in these regions is the brutal interrogation by the CRPF targeting innocent people in their pursuit of tracking down these militant groups. The interrogation process is arduous involving physical and mental abuse. In a fact finding by WinG (Women in Governance) Assam, the conflicted zones have shown symptoms of Post-Traumatic Stress Disorder among the survivors.

Keywords: Win-G, PTSD, BTC, CRPF

Introduction:

It is very well said by Asa Don Brown in his ‘The effects of childhood trauma, adult perception and worldview that ‘Trauma doesn’t have to occur by abuse alone’. Trauma can have various forms and mostly its effects are intangible and take forms in terms of manifestations in their routine behaviour or way of life. But these signs should

¹ The National Democratic Front of Bodoland (NDFB) is an armed separatist outfit which seeks to obtain a sovereign Boroland for the Bodo people designated as a terrorist organization by the Government of India.

² The United Liberation Army Front (ULFA) is a separatist outfit operating in Assam. The Government of India banned this organisation in 1990 citing it as a terrorist organization.

³ The Central Reserve Police Force came into existence as Crown Representative's Police on 27th July 1939. It became the Central Reserve Police Force on enactment of the CRPF Act on 28th December 1949.

not be ignored as these can be symptoms of PTSD or Post Traumatic Stress Disorder and need serious psychological help and rehabilitation.

The atrocities to which women, men, children are subjected during armed conflicts have been a painful reality all throughout history and are a shame in the history of human rights. It affects them differently and it also leads to escalate violence against women in different forms at various levels. Most parts of the Northeast are declared as disturbed areas by Government of India. The Centre has declared entire Assam as a “disturbed” area under the Armed Forces (Special Powers) Act: the AFSPA.⁴ Protracted armed conflict, ethnic conflicts, and mass killings of national and ethnic minorities have been frequent leading to deaths of thousands of innocent people, internal displacement. In this region, this environment has established a social scenario of chronic violent conflict. The districts of Upper Assam and that of BTC have been targets or domains of non-state activists for a very long period of time which has led to brutal interrogation by the CRPF setting the stage for a series of traumatic incidents that leave their imprints on the lives and minds of the survivors.

Hypothesis

WinG (Women in Governance) Assam has been able to locate the symptoms characteristic of PTSD among the inhabitants of the conflicted areas of Upper Assam and Bodoland territorial district.

Research Question

Whether WinG has been successful in identifying the PTSD syndrome and also providing support to the survivors?

Research Methodology

The research is based on the 5C⁵ analysis of WinG Assam and its working with respect to PTSD. The methodology used here is personal interviews with the various leading members of authority in the organization. The sources used are both primary and secondary. Primary data includes the personal interviews undertaken involving face to face and telephonic interviews. Secondary data includes various articles, websites and organizational brochures.

⁴ Govt declares Entire Assam as ‘Disturbed’ Area, The Times of India, 2017 May 05

⁵ 5C or 5 capabilities analysis is a useful framework for situational analysis by scanning 5 key areas namely capability to act and commit, capability to deliver on developmental objectives, capability to adapt and self renew, capability to relate to external stakeholders, capability to achieve coherence

Findings

Woman in Governance (WinG) is a network of grassroots women from marginalized communities. WinG works towards women leadership, women peace and security in conflict situation.

In the process of interviewing WinG Assam, the members revealed the following incidents that showed symptoms of PTSD.

1. In Narayanguri Relief Camp, a woman who witnessed the bloodshed and killings of her dear ones was found to be absolutely numb and deadpan to respond any passerby.
2. Pregnant women and women with small babies of Adivasi and Bodo communities have shown symptoms of PTSD due to the pain of losing family members, property, home, crops, etc.
3. In both the areas under study, women were subjected to heinous crimes like sexual violence which leads to social isolation which in turn caused PTSD, depression and anxiety.

The study also revealed that as there is a huge gap that exists for the psychosocial supports needed for a person who has gone through such trauma and carry the burden of symptoms related to post-traumatic stress disorder (PTSD) for long, Women in Governance (WinG)-Assam is aiming to create awareness on Post-Traumatic Stress Disorder, wellbeing and self-care.

Summary

The Organization WinG Assam has been successful in locating the symptoms characteristic of PTSD among the survivors in the conflicted areas of Assam and BTAD. The Organization has a good channel of information dissemination and being a network it is able to gather information from areas in and around Assam. The work of this organization in apolitical and unbiased which is why it is able to take up various sensitive issues without hurting anyone's beliefs or values. The project on PTSD has been a pioneering work on mental awareness ever conducted by any organization of Assam.

Although stress and trauma in the minds of people are intangible, they can cause serious mental illness and disorders. The proposal for establishment of psychosocial centres by WinG as a part of their project will open up new avenues for the survivors wherein they can come to terms with the on-going trauma.

Rehabilitation and counselling have a good scope of transforming the conflicting

thoughts in the minds of the survivors. Combating of the trauma through the mediation of an expert or PTSD specialists will have long term positive impacts. On a personal level, the individual will develop a healthy mind and come to peace with himself/herself.

Another advantage would be that the risk of a prospective conflict will also be nullified. A traumatised person having symptoms of PTSD can sometimes go as far as numbing their own senses and shutting themselves off from the world and in adverse circumstances may resort to crimes as a mode of escapism. Showing the correct track to these survivors would be beneficial from a futuristic perspective as well. The work of WinG with regard to PTSD is a prime mover of Conflict Transformation and Peace-building in Assam.

Conclusion

The targeted zones where WinG Assam is working are seen to have deprived the people of the fundamental right enshrined in Article 21 under Chapter III of the Indian Constitution that is: Protection of Life and Personal Liberty.⁶ In the conflicted zones the state is seen to have compromised on this fundamental right of the citizens of India in the name of law and order. In such a situation, it is practically impossible for a citizen to file a grievance against the state to the state. The adjudication of law and redressal of grievances are the major challenges in such conflicted zones of Assam. Here, the roles of organizations like WinG Assam become significant in the redressal of grievances. However, nongovernmental organization will always have various limitations. There is no cross checking of whether the activities of NGOs are lawful or unlawful. Secondly even if WinG Assam has successfully diagnosed PTSD in the survivors, the organization is not in its capacity to curb future violence and prospective trauma. The work of WinG Assam hence becomes that of 'Hand-Holding' without any long term solution. Another limitation is that WinG Assam has no power to change the structural violence in these areas. From the case studies, it is implicit that people's identities play a major role in the militarised zones of Assam. Their association with a particular caste or religion is a major determinant of the treatment that is meted out to them by the state. NGOs have no authority or capability to change the identities of people or the structure of the society which will take a lot many years to get transformed. ●●

⁶ MaheshwariVidhan, *Article 21 of the Indian Constitution- Exapanding Horizons*, legal services india, <http://www.legalserviceindia.com/articles/art222.htm>

References :

Primary data: Six personal interviews conducted with WinG Assam.

Secondary sources:

Assam-Nagaland Border conflict, 2015 January 21, *General Knowledge Today*.

<https://www.gktoday.in/gk/assam-nagaland-border-conflict/>

Friedman Mathew, 2005 March 01. *The Soldier's Heart*, Frontline.

<https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/heart/interviews/friedman.html>

Burke Thomas, 2005 March 01. *The Soldier's Heart*, Frontline

<https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/heart/interviews/burke.html>

Reeves Dennis, 2005 March 01. *The Soldier's Heart*, Frontline

<https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/heart/interviews/reeves.html>

Agaibi, C. (2003). *Understanding resilience to the effects of traumatic stress*. Master's thesis, Cleveland State University, Cleveland, OH.

Wilson, J.P & Thomas, R (2004). *Empathy in the treatment of trauma and PTSD*. New York : Brunner-Routledge.

Wilson, J.P. (1995). Traumatuc events and PTSD prevention. In B. Raphael & E.D Barrows (Eds.), *the handbook of preventive psychiatry*. Amsterdam, the Netherlands: Elsevier North Holland.

Zuckerman, M (1999). *Vulnerability to psychopathology*. Washington, DC: American Psychological Association.

Wilson J.P., Harel Z & Kahana B (Eds.), *Humanadaptation: From the Holocaust to Vietnam*. New York: Plenum.

Agibi, C., Wilson J.P. *Trauma, PTSD, and Resilience : A review of the literature*. Sage Publications. *Literature Review, Post Traumatic Stress Disorder*, SAMHA's National Registry of Evidence Based Programs and Practices, retrieved from https://nrepp-learning.samhsa.gov/sites/default/files/NREPP%20Literature%20Review_%20PTSD.pdf

০০০

জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাৰ স্থাপত্য আৰু চলচ্চিত্ৰ সম্পৰ্কীয় চিন্তা

উৎপল মেচ

গৱেষক ছাত্ৰ, অসমীয়া বিভাগ, ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়, ডিব্ৰুগড়

সংক্ষিপ্তসাৰ :

অসমত আহোম ৰাজ্য পতন হোৱাৰ পাছত অসমীয়া ইয়াণ্ডাবু সন্ধিৰ চুক্তি অনুসৰি ১৮২৬ চনত অসমৰ শাসনভাৰ বৃটিছৰ হাতলৈ যায় আৰু অসমৰ সামাজিক সাংস্কৃতিক বাতাবৰণ সলনি হ'বলৈ ধৰে। বৃটিছ চৰকাৰৰ আমোলা বিষয়া, খ্ৰীষ্টীয়ান মিছনেৰীসকল, বংগদেশ তথা ভাৰতৰ অন্যপ্ৰান্তৰ পৰা অসমলৈ অহা বিভিন্ন লোকে এখন নতুন সমাজ গঢ়ি তোলে। ঊনবিংশ শতিকাৰ আৰম্ভণিতে ৰাজস্থানৰ পৰা অসমলৈ অহা নবৰঙ্গৰাম আগৰৱালাৰ পুত্ৰ হৰিবিলাস আগৰৱালাই সংস্কৃতিবান আৰু উচ্চ পৰ্যায়ৰ ব্যৱসায়ী হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰে। এইজন হৰিবিলাসৰে নাতি জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাৰ জন্ম হয় ১৯০৩ চনত। নিজ পৰিয়াল আৰু পৰিৱেশৰ অসমৰ কলা সংস্কৃতিক ভালপোৱাৰ প্ৰেৰণা লাভ কৰা জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই সাহিত্য, কলা, নৃত্য গীতৰ চৰ্চাৰ জৰিয়তে আধুনিক অসমীয়া সংস্কৃতিলৈ নৱজাগৰণ আনিলে। অসমীয়া জাতিৰ সাংস্কৃতিক ৰুচিবোধ, সাজপাৰ, আ-অলংকাৰ, কাৰু কাৰ্য, বচন বৰ্তন আদিক নাটক, কবিতা, গল্প, উপন্যাস, বোলছবিত স্থান দিয়া জ্যোতিপ্ৰসাদৰ দৃষ্টিভংগী আছিল বিজ্ঞানসন্মত। ১৯২৬ চনত জ্যোতিপ্ৰসাদ উচ্চশিক্ষাৰ বাবে ইউৰোপলৈ যায়। ইউৰোপ ভ্ৰমণৰ কালছোৱাতে তেওঁ পাশ্চাত্য সংগীত, নাটক, চিত্ৰকলা, ভাস্কৰ্য সম্পৰ্কে জ্ঞান আহৰণ কৰে আৰু অসমীয়া সংগীত, চিত্ৰকলা, ভাস্কৰ্যৰ কালিকা আৱিষ্কাৰ কৰিবলৈ সক্ষম হয়। জ্যোতিপ্ৰসাদে পাশ্চাত্য সংস্কৃতিৰ অঙ্ক অনুকৰণ বা অনুসৰণ নকৰি তাৰ সৈতে অসমীয়া পৰম্পৰাগত সংস্কৃতিক সংযোগ কৰে। অসমীয়া জাতিৰ সামাজিক, ৰাজনৈতিক জীৱনৰ লগত অসমীয়া স্থাপত্যৰ সম্পৰ্কও তেওঁ উপলব্ধি কৰে। তেনেদৰে প্ৰথমখন অসমীয়া চলচ্চিত্ৰ নিৰ্মাণ কৰোঁতেও অসমৰ সাংস্কৃতিক দিশটোৰ প্ৰতি তেওঁৰ দায়বদ্ধতা পৰিলক্ষিত হয়।

০.০ অৱতৰণিকা :

০.১ বিষয়ৰ পৰিচয় :

জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই অসমৰ থলুৱা সংস্কৃতি চৰ্চাৰ লগতে পাশ্চাত্য আৰু মাৰ্গীয় সংস্কৃতিৰ সহযোগত কৰা সংস্কৃতি বিষয়ক চিন্তা চৰ্চাই আধুনিক অসমীয়া সংস্কৃতি সম্পৰ্কীয় চিন্তাক সমৃদ্ধ কৰিছে। বিংশ শতিকাত প্ৰথমবাৰৰ বাবে জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই অসমীয়া স্থাপত্য কলা সম্পৰ্কীয় চিন্তাৰে অসমীয়া সংস্কৃতিৰ স্বৰূপ আৰু ঐতিহ্যক আধুনিক দৃষ্টিভংগীৰে পুনৰ ব্যাখ্যা কৰিছে। জন্মসূত্ৰে অসমীয়া সাংস্কৃতিক জীৱনৰ সৈতে পৰিচিত এটা পৰিয়ালত জন্মলাভ কৰা জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাক বিদেশ যাত্ৰাৰ সময়ত বিশ্বৰ শিল্পকলা সম্পৰ্কীয় জ্ঞান আৰু চাক্ষুস অভিজ্ঞতাই অসমীয়া সংস্কৃতি সম্পৰ্কে এক দৃঢ় স্থিতি গঢ় লৈ উঠাত সহায় কৰে। নিজা বৈশিষ্ট্য আৰু ঐতিহ্যৰে মহিমামণ্ডিত অসমীয়া স্থাপত্যৰ গুৰুত্ব তেওঁ উপলব্ধি কৰিছিল আৰু বিশ্বজনীন চিন্তা-চেতনাৰে ইয়াক নৱৰূপ দিয়াৰ এক নিজা দৃষ্টিভংগী তেওঁৰ স্থাপত্য বিষয়ক প্ৰৱন্ধত প্ৰতিফলিত হোৱা দেখা যায়। এই সম্পৰ্কে তেওঁৰ যি আন্তৰিক তাগিদা সেয়া তেওঁৰ নাটক আৰু চলচ্চিত্ৰত লোক স্থাপত্যৰ সমলৰ স্থান আৰু প্ৰয়োগ দেখিয়েই অনুমান কৰিব পাৰি। তদুপৰি জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা হ'ল প্ৰথম অসমীয়া বোলছবি জয়মতীৰ নিৰ্মাতা। বিদেশত থাকি চলচ্চিত্ৰ নিৰ্মাণ সম্পৰ্কে অৰ্জন কৰা জ্ঞানেৰে তেওঁ অসমলৈ উভতি আহে। সেয়েহে কাৰিকৰী দিশত সমকালীন ভাৰতীয় চলচ্চিত্ৰবোৰৰ তুলনাত উন্নত পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা কৰি তেওঁ সফলতা লাভ কৰা দেখা যায়। ব্যৱসায়ীক স্বাৰ্থৰ পৰিৱৰ্তে জাতীয় সংস্কৃতিক স্বাৰ্থক গুৰুত্ব দিয়াৰ প্ৰৱণতাৰ ফলত অসমীয়া সংস্কৃতিৰ বিবিধ উপাদান 'জয়মতী' চলচ্চিত্ৰখনত লক্ষ্য কৰা যায়। আনহাতে অসমত কিদৰে উন্নত চলচ্চিত্ৰ নিৰ্মাণৰ বাতাৱৰণ এটা গঢ় দিব পাৰি সেই সম্পৰ্কীয় চিন্তাৰ বাট মুকলি কৰে জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই। তেওঁ ৰচনা কৰা শিল্প আৰু চলচ্চিত্ৰ বিষয়ক প্ৰৱন্ধবোৰত এই দিশবোৰ ফুটি উঠিছে। তদুপৰি প্ৰথমখন অসমীয়া ছবি জয়মতী নিৰ্মাণ কৰোঁতে লাভ কৰা অক্ষিজ্ঞতাই তেওঁৰ চিন্তাক সমৃদ্ধ কৰিছিল।

০.২ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য :

জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই আধুনিক অসমীয়া সংস্কৃতিৰ ক্ষেত্ৰখনলৈ সাহিত্য, কলা, সংস্কৃতিৰ চৰ্চাৰ মাধ্যমেৰে নৱজাগৰণ আনিছিল। এই দিশবোৰ সামৰিবলৈ নাটক, সংগীত, চলচ্চিত্ৰ, সাহিত্য, নৃত্য আৰু স্থাপত্য কলা সম্পৰ্কীয় নতুন চিন্তাৰে জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই কেনেধৰণে অসমীয়া সংস্কৃতিৰ নৱজাগৰণ আনিলে সেই বিষয়ে আলোচনা কৰাটোৱেই এই অধ্যয়নৰ মূল উদ্দেশ্য।

০.৩ অধ্যয়নৰ পদ্ধতি :

‘জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাৰ স্থাপত্য আৰু চলচ্চিত্ৰ সম্পৰ্কীয় চিন্তা’ এই শীৰ্ষক বিষয়ৰ অধ্যয়নৰ বাবে সমীক্ষাত্মক পদ্ধতিৰ সহায় লোৱা হৈছে। অধ্যয়নৰ লক্ষ্য আৰু গুৰুত্ব অনুসৰি বিশ্লেষণাত্মক আৰু বৰ্ণনাত্মক পদ্ধতিৰ প্ৰয়োগ কৰিবলৈ যত্ন কৰা হৈছে।

০.৪ পূৰ্বকৃত অধ্যয়নৰ সমীক্ষা :

জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা জীৱন আৰু প্ৰতিভা বিষয়ক গ্ৰন্থবোৰত স্থাপত্য কলা আৰু চলচ্চিত্ৰ চিন্তা সম্পৰ্কীয় দুই এটি প্ৰৱন্ধ বিক্ষিপ্তভাৱে প্ৰকাশ কৰা হৈছে। জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাৰ সৃষ্টিৰ লগতে সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক চিন্তা, দৰ্শনৰ বিষয়ে আলোচনা প্ৰকাশিত হৈছে প্ৰসেনজিৎ চৌধুৰী আৰু পৰমানন্দ মজুমদাৰ সম্পাদিত প্ৰৱন্ধ সংকলন ‘জ্যোতিপ্ৰসাদ’ত (১৯৯০)। জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাৰ জীৱন, সৃষ্টিৰাজি আৰু সমকালীন সমাজ তথা পূৰ্বৰ অসমৰ সাংস্কৃতিক পৰিৱেশৰ সমালোচনাত্মক দৃষ্টিভংগীৰে আলোচনা আগবঢ়োৱা হৈছে চৈধ্যটা অধ্যায়ত বিভক্ত প্ৰহ্লাদ কুমাৰ বৰুৱাৰ ‘জ্যোতি মনীষা’ (১৯৯৩)ত। জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাৰ দৰ্শন, শিল্পকলা সম্পৰ্কীয় চিন্তা, সাহিত্য প্ৰতিভা সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা গ্ৰন্থ দুখন হ'ল বীৰেন্দ্ৰনাথ দত্ত সম্পাদিত ‘ৰূপকোঁৱৰ জ্যোতিপ্ৰসাদ’ (২০০০) আৰু গীতাশ্ৰী তামূলী আৰু অখিল গগৈ সম্পাদিত ‘শিল্পীৰ আলোকযাত্ৰা’ (২০০২)। গীতাশ্ৰী তামূলী আৰু অখিল গগৈৰ ৰচিত জ্যোতি প্ৰসাদ আগৰৱালাৰ প্ৰামাণ্য জীৱনী হ'ল ‘উৰিব পৰা হ'লে আকৌ যুঁজিলোহেঁতেন’ (২০০৩)। গ্ৰন্থখনত জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাৰ চিন্তা, সৃষ্টিকৰ্মত প্ৰভাৱ পেলোৱা ব্যক্তিগত জীৱনৰ লগতে দেশ-বিদেশৰ বিবিধ প্ৰসংগ, তথ্যৰ উল্লেখ পোৱা যায়। জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাৰ জীৱন, সাহিত্যকৃতি আৰু কলাকৃতি সম্পৰ্কীয় আলোচনা গ্ৰন্থ হ'ল পৰমানন্দ মজুমদাৰৰ ‘জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা’ (২০১৪)।

১.০ জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা স্থাপত্য কলা সম্পৰ্কীয় চিন্তা :

জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই অসমৰ স্থাপত্য কলাক ঐতিহ্যৰ ভেঁটিত বিজ্ঞানসন্মত চিন্তাৰে নৱৰূপ দিয়াৰ বিষয়ে চিন্তা চৰ্চা আৰম্ভ কৰে। ‘শিল্পীৰ পৃথিৱী’, নতুনৰ পূজা’, ‘অসমীয়া স্থাপত্যৰ নৱৰূপ’, ‘অসমৰ ফিল্ম শিল্প গঢ়াত অসমীয়া দৰ্শকৰ দায়িত্ব’ আদি প্ৰৱন্ধত তেওঁ চিত্ৰকলা, ভাস্কৰ্য, চলচ্চিত্ৰ আৰু স্থাপত্যৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিছে। এইলানি আলোচনাৰ মাজেদি অসমত স্থাপত্য কলা সম্পৰ্কীয় ভৱিষ্যৎ পথৰ নিৰ্দেশনা দিয়াত তেওঁ সফল হৈছে। বিদেশত থকাৰ কালত লিখি উলিওৱা ‘কাৰেঙৰ লিগিৰী’ নাটকখন অসমীয়া গঢ় দি অসমীয়া সাজ-সজ্জাৰে উলিয়াবৰ কাৰণে

অসমীয়া বুৰঞ্জীমূলক নাটক ঠাঁচত লেখাৰ কথা নাট্যকাৰে পতনিত উল্লেখ কৰিছে। আহোমসুগীয়া ৰাজপৰিয়াল আৰু সামন্তবাদী সামাজিক পৰিৱেশ আৰু পটভূমিৰ মাজেৰে নাটকৰ সোণখটোৱা চালপীৰা, বৰপীৰা, ৰূপৰ দাপোণ, সোণৰ শৰাই, কলডিলৰ বৰজাজি, ফুলকটা বস্ত্ৰ অসমীয়া স্থাপত্যকলাক পৰিৱেশন কৰাৰ সম্ভাৱনীয়তাৰ কথা উনুকিয়াব পাৰি। জাতীয় জীৱন, সংস্কৃতি, সভ্যতা বা বুৰঞ্জীৰ সৈতে স্থাপত্য কলাৰ সম্পৰ্কৰ বিষয়ে জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই উপলব্ধি কৰিছিল। ইউৰোপৰ বিভিন্ন ঠাই পৰিভ্ৰমণ কৰোঁতে উৎকৃষ্ট কলা-সংস্কৃতিবোৰৰ বিষয়ে জ্ঞান আহৰণ কৰাত তেওঁ মনত অসমীয়া স্থাপত্য সম্পৰ্কীয় চিন্তাৰ দুৱাৰ মুকলি হয়। ‘অসমীয়া স্থাপত্যৰ নৱৰূপ’ শীৰ্ষক প্ৰবন্ধটোত আগৰৱালাই গ্ৰীচিয়, ৰোমীয়, গথিক আদি সকলো পুৰণি ইউৰোপীয় স্থাপত্যৰ চহৰবোৰ ‘বৰ মনোযোগেৰে চাই ফুৰিছিলো’ বুলি উল্লেখ কৰিছে। আনকি ইউৰোপৰ পৰা ঘৰলৈ উভতি অহাৰ বাটত তেওঁ এছিয়াৰ বাগদাদ, কাৰবালা, পুৰণি বেবিলন আদি চহৰবোৰৰ ইছলামিক স্থাপত্য নিদৰ্শন চাই আহিছিল আৰু এইবোৰ চহৰত থকা ইছলামীয় স্থাপত্যৰ মছজিদ আৰু ঘৰ বাৰীবোৰ প্ৰত্যক্ষভাবে চাইছিল। তদুপৰি উত্তৰ ভাৰত আৰু মধ্য ভাৰতৰ চহৰবোৰলৈ গৈ তাৰ পুৰণি হিন্দু, বৌদ্ধ, মোগল স্থাপত্যৰ চানেকিবোৰ তেওঁ চাইছিল। নিজা বৈশিষ্ট্য আৰু বিশ্বমুখী ধাৰণাৰেহে নতুন অসমৰ স্থাপত্যক গঢ় দিব পৰা যাব। সমান্তৰালভাবে বিশ্বস্থাপত্যৰ বৰ্তমান কি ৰূপ সেয়াও মন কৰিব লাগিব বুলি আগৰৱালাই কৈছে। তদুপৰি আমাৰ ভাৰতীয় আৰু অসমীয়া বৈশিষ্ট্যবোৰ উজ্জ্বলভাবে স্পষ্ট কৰি জিলিকিব লাগিব। অসমৰ স্থাপত্য গঢ়াৰ মূল কথা কেইটাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দি জ্যোতিপ্ৰসাদে কৈছে—

“... ... ই হ’ব লাগিব বিশ্বমুখী - তাৰ পিছত জাতীয় বিশিষ্ট — কিন্তু ধৰ্মনিৰপেক্ষ আৰু অসাম্প্ৰদায়িক।”^২

তেওঁৰ মতে নিজা বৈশিষ্ট্যৰে বিশ্বমুখী হোৱাৰ ধাৰণাৰেহে আমাৰ নতুন অসমৰ স্থাপত্যই নতুন সংস্কৃতি সভ্যতাৰ আদৰ্শ দাঙি ধৰিব। অসমৰ দৌল দেৱালয়, শৰাই জাপিৰ অন্তৰ্নিহিত সৌন্দৰ্যক অধিক বিকশিত কৰিব পৰা যায়। শিল্প-কলা সম্পৰ্কীয় আলোচনাত জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ সাংস্কৃতিক আদৰ্শক এৰাই চলাই নাই। জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাৰ শু শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ নামঘৰৰ সহজ সৰলতা বিশ্বস্থাপত্যৰ আধুনিক আৰু ভৱিষ্যৎ ৰূপৰো আদৰ্শ আৰু ই আধুনিক মডাৰ্নষ্টিক স্থাপত্যৰ আদিম প্ৰকাশ। তদুপৰি তেওঁ নিজে জাৰ্মানৰ ভৱিষ্যদ্বাদী স্থাপত্য কলাৰ লগত অসমৰ শংকৰী স্থাপত্য কলাৰ সাদৃশ্য দেখি অভিভূত হৈছিল। শংকৰদেৱৰ বৈপ্লৱিক স্থাপত্য চিন্তাৰ বিষয়ে তেওঁ কৈছে -

“অসমীয়া স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্যতেই মহাপুৰুষ শ্ৰীশংকৰদেৱৰ বৈপ্লৱিক সৃষ্টিৰ মনটো আটাইতকৈ বেছিকৈ প্ৰকাশ পাইছে। হিন্দু, বৌদ্ধ, গুপ্ত স্থাপত্যৰ প্ৰভাৱেই গোটেই ভাৰতত আৰু

অসমত যি সময়ত প্ৰাধান্য লাভ কৰিছিল, সেই সময়ত ভাৰতৰ সকলো ধৰ্ম প্ৰচাৰকৰ ভিতৰত কেৱল শংকৰদেৱকেইহে সেই স্থাপত্যৰ প্ৰাধান্যৰ পথমুক্ত হৈ এক নতুন স্থাপত্যিক ৰূপ সৃষ্টি কৰিবলৈ যোৱা দেখা যায়। অসমত হিন্দু, বৌদ্ধ, গুপ্ত স্থাপত্যই আধিপত্য কৰি থকা কালতো শংকৰদেৱে অসমীয়া নামঘৰত এক অভিনৱ স্থাপত্যিক ৰূপ দিয়ে ...।”^৩

১৯৩১ চনত আগৰৱালাই ইউৰোপৰ পৰা উভতি আহি বৰদোৱালৈ গৈ নামঘৰ আৰু ইয়াৰ খুঁটাবোৰত অসমীয়া স্থাপত্য আৰু এপষ্টেইন (Epstein) ৰ নতুন ভাস্কৰ্যৰ সাদৃশ্য লক্ষ্য কৰিছিল। নামঘৰৰ ভিতৰলৈ গৈ দেখা দৃশ্যৰ বৰ্ণনা তেওঁ এনেকৈ দিছে - “থাপনা দেখোন cubist design-ৰ, তাত অঁকা-বকাবোৰ কোনোটো impressionist, কোনটো symbolist শিল্পীৰ আলেখ্যৰ দৰে।”^৪

জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই আধুনিক স্থাপত্যৰ মানৱতাবাদী আদৰ্শৰ প্ৰতিও দৃষ্টি নিক্ষেপ কৰিছিল। অসমীয়া স্থাপত্য সাম্প্ৰদায়িকতাৰ উৰ্দ্ধত নিৰপেক্ষ হৈ থাকিব লাগিব, তাৰ প্ৰতিও তেওঁ গুৰুত্ব দিছিল। প্ৰাচীন ধৰ্মীয় অনুষ্ঠানৰ আৰ্হি গ্ৰহণ কৰাৰ পৰিৱৰ্তে আহোমসুগীয়া ৰংঘৰ, কাৰেংঘৰ, তলাতল ঘৰৰ আৰ্হি ল’লেহে অসমৰ স্থাপত্য বিশ্বমুখী হ’ব পাৰিব। পুৰণি হিন্দুৰ মঠ মন্দিৰ, বৌদ্ধ স্তুপ আৰু মন্দিৰ, মুছলমানৰ মছজিদ, সমাধি আৰু ৰজাৰ কাৰেং আদি স্থাপত্যৰ গঢ় ল’লে অসমৰ স্থাপত্যত ধৰ্ম বা সম্প্ৰদায়ৰ ছাঁ পৰিবহঁ। সাহিত্য বা শিল্পৰ ক্ষেত্ৰতেই হওক, ঐতিহ্য চেতনাক বাদ দি তেওঁ আধুনিকতাৰ সন্ধান কৰা নাই। অসমীয়া স্থাপত্যৰ গঢ়ৰ বাবে অসমীয়া গহনা-গাঠৰি, অসমীয়া কাঁহি বাটি, অসমীয়া কাপোৰত বহু ফুলৰ চানেকি, অসমীয়া নগা, মণিপুৰী কেচবছা চানেকিৰ পৰা উপকৰণ ল’ব পৰা যাব। অসমীয়া তথা ভাৰতীয় স্থাপত্য শিল্প বিপ্লৱৰ নতুন দৃষ্টিভঙ্গী নতুন দিশৰ প্ৰতিফলন ঘটিছে জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাৰ ‘খনিকৰ’ নাটকখনত। যিখন অসমত ভাস্কৰ্য আৰু চিত্ৰকলাৰ পৰিৱেশ নাই, তেনে পৰিৱেশৰ মাজৰ পৰা নাটকৰ নায়ক নবীনে ভাস্কৰ্য বিদ্যা শিকিবলৈ বিলাতলৈ যায়। নবীনে তিনিবছৰ ধৰি সাজি উলিওৱা সীতাৰ মূৰ্তিটোৱে আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ত সমাদৰ লাভ কৰিছে। সীতাৰ এই মূৰ্তিটো এগৰাকী আদৰ্শ নাৰীৰূপে প্ৰতিনিধি। ধৰ্মৰ ঠেক গণ্ডীৰ উৰ্দ্ধত স্থাপত্য শিল্প নান্দনিক সৌন্দৰ্যৰেহে সমল হ’ব পাৰে। তেনে এক দৃষ্টিভঙ্গী পৰিলক্ষিত হয় নাটকখনত।

জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাৰ স্থাপত্য সম্পৰ্কীয় চিন্তা-চৰ্চাৰ অধিক প্ৰতিফলন ঘটিছে ‘জয়মতী’ চলচ্চিত্ৰত। চলচ্চিত্ৰখনৰ যোগেদি তেওঁ অসমীয়া স্থাপত্যৰ দিশত বিপ্লৱৰ সূচনা কৰিছিল। অসমীয়া লোকস্থাপত্যৰ প্ৰতি সন্মান প্ৰদৰ্শন কৰি তেওঁ অসমীয়া ৰাইজক ইয়াৰ ঐতিহ্যবাদী ধাৰাটোৰ বিষয়ে সোঁৱৰাই দিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। চিনেমাৰ ষ্টুডিঅ’টো কামৰূপৰ ভাল কাঠ-বাঁহৰ কাম জনা মানুহৰ দ্বাৰা নিৰ্মাণ কৰাইছিল। অসমৰ বিভিন্ন সত্ৰ আৰু সম্ভ্ৰান্ত পৰিয়ালৰ পৰা অনা ডাঙৰ কাঠ আৰু পিতলৰ শৰাই, বটা, হাতী দাঁতৰ পাটি, ঢাল তৰোৱাল, পুৰণি দিনৰ বন্দুক-বাৰুদ, ম’হৰ শিং আদিবোৰ ষ্টুডিঅ’ত

ব্যৱহাৰ কৰা হয়। আহোম ৰাজ কাৰেং সাজোতে ব্যৱহাৰ কৰা বেৰৰ কলপটুৱাবোৰ শুকাই যোৱাত বেৰৰ ফাঁকবোৰত ফুলাম জাপি আৰু চাৰি আঁৰি দিয়া হয়। জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই জানিছিল যে পুৰণি কামৰূপী সভ্যতাত মঠ মন্দিৰ বা ৰাজপ্ৰাসাদবোৰ শিলৰ আছিল কিন্তু আহোম ৰাজত্বৰ প্ৰায় মাজভাগলৈকে কাছ বাঁহেৰে সজা ঘৰবাৰীহে আছিল। ‘জয়মতী’ চলচ্চিত্ৰত লোকস্থাপত্য শিল্পক গুৰুত্ব দিয়াৰ মানসেৰে পৰিকল্পনা কৰোঁতে তেওঁ আগৰ দিনৰ কাঠ বাঁহৰ গৰবাৰী, কাঠ-বাঁহৰ স্থাপত্যৰ পিতলৰ, ৰূপৰ কামি খুওৱা বেৰ, হেঙুল-হাইতাল বোলোৱা ৰুৱা-মাৰলীৰ নিদৰ্শন ক’তোৱেই বিচাৰি পোৱা নাছিল। সেয়েহে আগৰৱালাই এই বিষয়ে বুৰঞ্জীবিদ, প্ৰত্নতাত্ত্বিক, পুৰাতত্ত্ববিদ, শিল্পীসকলৰ লগত আলোচনা কৰি পুৰণি পুথি পাঁজি চালে আৰু শেষত সত্ৰৰ ঘৰবাৰী, অসমীয়া পুথিত থকা ছবি, অসমীয়া কাঁহি-বাতি, কাপোৰ কানি ঘৰবাৰীৰ বিষয়ে কিংবদন্তী আৰু বিদেশী ভ্ৰমণকাৰীয়ে লিখা সমলৰ আধাৰত কল্পনাৰ সহায়েৰে ‘জয়মতী’ৰ দৃশ্যসজ্জা প্ৰস্তুত কৰিছিল।

জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই অংকন কৰা গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয় ভৱনৰ নক্সাকেইটাই তেখেতৰ আধুনিক স্থাপত্য ভাবনা আৰু চেতনাৰ পৰিচয় দিয়ে। ১৯৪৭ চনত তাৰ মাজৰ এটি নক্সাৰ আঁহিত শিৱসাগৰৰ কালীপ্ৰসাদ স্মৃতি ভৱনৰ সন্মুখত হোৱা এক অনুষ্ঠানত এখনি তোৰণ সজোৱা হৈছিল। সুন্দৰকৈ সজোৱা তোৰণখন দেখি পৰম আনন্দ লাভ কৰি জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই অনুষ্ঠানটোৰ এজন উদ্যোক্তা, অধ্যক্ষ পৰাগ চলিহাক সাৱটি ধৰি কৈছিল - “মোৰ কল্পনাক আপোনালোকে সাৰ্থক ৰূপ দিলে।”^{২০} এই কথাৰ পৰা আমি বুজিব পাৰোঁ যে আগৰৱালাই তেওঁৰ চিন্তা আৰু কল্পনা ক’ৰবাত প্ৰকাশ ঘটা দেখিলেই পৰম আনন্দ লাভ কৰিছিল। তেওঁ অসমীয়া শিক্ষা সংস্কৃতিৰ বিকাশত স্থাপত্য শিল্পৰ গুৰুত্ব উপলব্ধি কৰিছিল আৰু এক নতুন দৃষ্টিভঙ্গীৰে অসমীয়া স্থাপত্য শিল্পক নৱৰূপ দিয়াৰ কথা চিন্তা কৰিছিল। মুঠতে, তেওঁ প্ৰাচীন ঐতিহ্য তথা পুৰণি ভেটিতে নতুনকৈ সজাই পৰাই অসমীয়া স্থাপত্য শিল্প সম্পৰ্কীয় চিন্তাৰ মাজেৰে আধুনিক অসমীয়া সংস্কৃতিৰ বোধন ঘটালে বুলি ক’ব পাৰি।

২.০ জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাৰ চলচ্চিত্ৰ সম্পৰ্কীয় চিন্তা :

বিদেশত থকা সময়ছোৱাতে জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই বায়স্কোপৰ শিক্ষা ল’বলৈ জাৰ্মানীলৈ যায়। চিত্ৰনিৰ্মাতা হিমাংশু ৰায়ৰ সহায়ত তেওঁ তদানীন্তৰ জাৰ্মানীৰ UFA নামৰ ষ্টুডিঅ’ত ফিল্ম পৰিচালনা আৰু পৰিচালনাৰ কাম শিকে। সাতমাহ সময় প্ৰশিক্ষণ লোৱাৰ পিছত ইউৰোপৰ পৰা উভতি আহিয়েই তেওঁ ভাৰতৰ স্বাধীনতা আন্দোলনত যোগ দিয়ে। শ্বিলং জেলৰ ভিতৰতে বেজবৰুৱাৰ ‘জয়মতী’ নাটকৰ আধাৰত তেওঁ এখন বায়স্কোপৰ চিত্ৰনাট্য লিখি উলিয়াই আৰু জেলৰ পৰা ওলায়েই ‘জয়মতী’ চলচ্চিত্ৰৰ নিৰ্মাণত হাত দিয়ে।

তেতিয়া সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষই সবাক ছবি নিৰ্মাণৰ ক্ষেত্ৰত চালুকীয়া অৱস্থাত আছিল। ‘জয়মতী’ বোলছবিখনে মুক্তি লাভ কৰে ১৯৩৫ চনত। ১৯৩১ চনত ভাৰতবৰ্ষত প্ৰথমখন সবাক ছবি ‘আলম আৰাই’ মুক্তি লাভ কৰে। ১৯৩১ চনৰ পৰা ১৯৩৫ চনৰ ভিতৰত ভাৰতবৰ্ষত ৬১২ খন ছবি নিৰ্মাণ হৈছিল। কিন্তু এই ছবিবোৰৰ প্ৰায়সংখ্যক চিনেমাই ব্যৱসায়ীক দৃষ্টিভঙ্গীৰে নিৰ্মিত মনোৰঞ্জন ধৰ্মী ছবি। এই ছবিবোৰৰ বেছিভাগৰে বিষয়বস্তু আছিল কোনো পৌৰাণিক কাহিনী। দৰ্শকক আমোদ দিয়াটোৱেই ইবোৰৰ মূল উদ্দেশ্য আছিল। কিন্তু জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই চলচ্চিত্ৰ নিৰ্মাণৰ বাবে সামাজিক মূল্যবহিত আৰু কলাত্মক কাহিনী এটাহে বাছি ল’লে। জাতীয় চেতনাৰে অসমীয়া জাতিটোক উদ্বুদ্ধ কৰাটোও তেওঁৰ আন এটা উদ্দেশ্য আছিল। সেয়েহে বোলছবি নিৰ্মাণৰ বাবে তেওঁ বাচি ল’লে জয়মতীৰ কাহিনী, য’ত অসমৰ জাতীয় জীৱনৰ এক সাহসিকতাপূৰ্ণ চিত্ৰৰূপে প্ৰতিফলন হয়।

জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই ‘অসমৰ ফিল্ম-শিল্প’ আৰু ‘অসমৰ ফিল্ম-শিল্প গঢ়াত অসমীয়া দৰ্শকৰ দায়িত্ব’ শীৰ্ষক প্ৰবন্ধ দুটাত বিদেশী আৰু ভাৰতীয় বোলছবিৰ প্ৰেক্ষাপটত অসমীয়া চলচ্চিত্ৰ শিল্পৰ সমস্যাসমূহ চিহ্নিত কৰিছে। অসমীয়া সমাজ আৰু সংস্কৃতিৰ স্বাৰ্থত কিদৰে অসমীয়া চলচ্চিত্ৰক শিল্পৰূপ দিব পাৰি তাৰ ব্যাখ্যাও তেওঁ আগবঢ়াইছে। ‘জয়মতী’ বোলছবিখনে মুক্তি লাভ কৰাৰ সমকালীন সামাজিক সাংস্কৃতিক পৰিৱেশত ইয়াৰ বিষয়ে চিন্তা কৰাটোৱেই আছিল দুঃসাহস। কাহিনী নিৰ্বাচনৰ পৰা অভিনেত্ৰীৰ অনুসন্ধান, সাজপাৰ, আ-অলংকাৰ সংগ্ৰহ, শিল্পীসকলক কাৰিকৰী জ্ঞান দিবলৈ কৰা চেষ্টা, চিনেমা বিতৰণৰ বাবে ম’বাইল ইউনিট গঠন কৰা আদি সকলো দিশ বিবেচনা কৰি ‘জয়মতী’ চলচ্চিত্ৰ নিৰ্মাণক জাতীয় ফিল্ম শিল্প গঢ়ি তোলাৰ এক সুদৃঢ় পদক্ষেপ বুলিব পাৰি।^{২১} সেই সময়ত চিনেমা সম্পৰ্কত অসমৰ সৰ্বসাধাৰণ লোকৰ ধাৰণাই নাছিল। ইমানবোৰ প্ৰত্যাহ্বানকো নেওচি জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই চলচ্চিত্ৰ নিৰ্মাণৰ বাবে চিন্তা কৰিছিল, কিয়নো ‘অসমীয়াই অসমীয়া ফিল্ম উলিয়াব নোৱাৰিলে অসমীয়াৰ ৰক্ষা নাই, পৰিত্ৰাণ নাই’^{২২} বুলি তেওঁ গণ্য কৰিছিল। অসমৰ সুকীয়া সভ্যতা, কৃষ্টি সভ্যতা, ভাষা সামাজিক আদৰ্শক নিৰাপদে ৰাখিবলৈ আৰু বিদেশী সভ্যতা, কৃষ্টিয়ে যাতে অসমীয়া কৃষ্টি সংস্কৃতিক বিজতৰীয়া নকৰে তাৰ বাবে ‘লোকচান ভৰি হ’লেও ফিল্ম উলিয়াব লাগিব’^{২৩} বুলি তেওঁ মন্তব্য আগবঢ়াইছে।

সেয়েহে তেওঁ অসমীয়া সংস্কৃতিৰ আপুৰুগীয়া সমলবোৰৰ প্ৰদৰ্শনৰ দিহা কৰে চলচ্চিত্ৰখনৰ যোগেদি। বোলছবি নিৰ্মাণৰ বাবে ভোলাগুৰি বাগিছাত যিটো ষ্টুডিঅ’ স্থাপন কৰা হয়, সি এটা মিউজিয়ামস্বৰূপ হৈ পৰিল। সত্ৰবিলাকত থকা ডাঙৰ ডাঙৰ পিতল শৰাই, বটা, হাতীদাঁতৰ বাটি, ব্ৰহ্মদেশীয় ছাতি, ৰজাদিনীয়া সাজপাৰ, ঢাল তৰোৱাল, পুৰণি দিনৰ ডাঙৰ বন্দুক বাৰুদ, সৰুদৈয়া ফুলাম জাপিৰে মিউজিয়ামটো ভৰি আছিল। ব্যৱস্থাপনাৰ দায়িত্বত থকা বেদানন্দ শৰ্মাই সিংখাপৰ

কাপোৰ, বনকৰা বিহা-মেখেলা, ডুগ্‌ডুগী, গেজেৰা, ঢোল, গামখাৰু, চৰিয়া, বানবাটি, মাইহাং, হেংদাং, ভোগজৰা আদি গোটাইছিল।^৯ জাপি নৃত্যত তেওঁ সৰুদৈয়া জাপিটো ব্যৱহাৰ কৰাৰ পিছত পিছৰ কালৰ নৃত্যত ই ব্যৱহাৰ হয় আৰু অসমীয়া মানুহৰ ঘৰৰ দ্ৰয়িং ৰূমতো ই সাংস্কৃতিক সম্পদৰূপে ঠাই পালে।

জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই জয়মতী বোলছবিৰ মাজেদি অসমীয়া গীত, নৃত্য, বাদ্যৰ এক অভিনৱ পৰিৱৰ্তন আনে। বোলছবিখনত অসমৰ থলুৱা লোকনৃত্য আৰু ভাওনাৰ দৰে ধৰ্মীয় নৃত্যৰ সমাহাৰ দেখিবলৈ পোৱা যায়। অসমৰ বড়ো কছাৰীসকলৰ লোকনৃত্যৰ পৰা সমল আহৰণ কৰি জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই জাপি নৃত্যৰ সৃষ্টি কৰে। তেওঁৰ প্ৰচেষ্টাত বড়ো কছাৰীৰ নাচে এক বিশিষ্ট ৰূপ লয়। ‘জয়মতী’ বোলছবিত আহোম ৰাজকোঁৱৰ হৈ হাতত ফুলাম সৰুদৈয়া জাপি লৈ তেওঁ বিহুসুৰীয়া নাচ নাচিছিল। জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই জাপিৰে গাটো ঢাকি, বিহু নাচৰ ভঙ্গীৰে সহশিল্পীক সহযোগ কৰিছিল। এইটো নাচেই আছিল অসমৰ জাপি নাচৰ প্ৰথম নাচ। বোলছবিখনৰ দ্বিতীয় সংস্কৰণত অসমৰ লোকবাদ্য পেঁপা, নেগেৰা, ডবা, বৰকাঁহ, শংখ, শাস্ত্ৰীয় বাদ্য খোল, তাল আৰু পাশ্চাত্য বাদ্য হাৰমণিয়ামৰ সুৰ সমন্বয় কৰে। নৃত্য, গীত, বাদ্যৰ বৈপ্লৱিক সমাহাৰৰ দ্বাৰা জয়মতী বোলছবিৰ জৰিয়তে আধুনিক অসমীয়া সঙ্গীতৰ শুভাৰম্ভ স্বৰূপ হৈ ৰ’ল। ভালেকেইটা প্ৰৱন্ধত চিত্ৰ ভাস্কৰ্য আৰু স্থাপত্যৰ বিষয়ে কিছু কথা সিঁচৰতি হৈ আছে যদিও শিল্পকলা সম্পৰ্কীয় উল্লেখযোগ্য ৰচনা হ’ল ‘অসমীয়া স্থাপত্যৰ নৱৰূপ’। জাতীয় জীৱনৰ বাবে স্থাপত্য শিল্পৰ গুৰুত্বৰ লগতে অসমীয়া স্থাপত্যৰ ইতিহাস আৰু স্বৰূপ ব্যাখ্যা কৰা ৰচনাখন আধুনিক অসমীয়া কলা সমালোচনাৰ পথিকৃত বুলি ক’ব পাৰি। আকৌ ‘অসমৰ ফিল্ম শিল্প’ আৰু ‘অসমীয়া ফিল্ম শিল্প গঢ়াত অসমীয়া দৰ্শকৰ দায়িত্ব’ শীৰ্ষক প্ৰৱন্ধ দুটাত কিন্তু অসমত কলাত্মক চলচ্চিত্ৰ নিৰ্মাণ কৰিব লাগে তাৰ ব্যাখ্যাও আগবঢ়াইছে।

৩.০ উপসংহাৰ :

বিংশ শতিকাৰ প্ৰথমৰ্ধত অসমৰ সাংস্কৃতিক নৱজাগৰণত জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাৰ সন্নিৱিষ্ট ভূমিকা লক্ষ্য কৰা যায়। কিশোৰ অৱস্থাতে নাট্যচৰ্চাত হাত দিয়া জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই তেওঁৰ কৰ্মৰাজি আৰু চিন্তাৰে অসমৰ সাংস্কৃতিক জগতত বিপ্লৱৰ সূচনা কৰিলে। শিল্প সংস্কৃতিৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁৰ দৃষ্টিভঙ্গী আছিল আধুনিক। কিন্তু তথাকথিত আধুনিকতাৰ পিবৰীতে তেওঁৰ আধুনিক দৃষ্টিভঙ্গী থলুৱা সংস্কৃতিৰ ভেটিত পাশ্চাত্য সংস্কৃতিৰ সমন্বয়ত গঢ় লৈ উঠিছে। অসমৰ স্থাপত্য কলা সম্পৰ্কীয় চিন্তা চৰ্চাৰো তেওঁ বাটকটীয়া। তেওঁৰ মতে অসমৰ স্থাপত্য কলাৰ সমপৰ্যায়ৰ নিদৰ্শন অসমতেই দেখিবলৈ পোৱা যায়। তদুপৰি অসমীয়া স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্যতেই শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ বৈপ্লৱিক সৃষ্টিৰ

মনটো আটাইতকৈ বেছিকৈ প্ৰকাশ পাইছে। অসমৰ সাংস্কৃতিক নৱজাগৰণৰ কেইবাটাও গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশ প্ৰতিফলিত হয় তেওঁৰ দ্বাৰা নিৰ্মিত ‘জয়মতী’ চলচ্চিত্ৰখনত। ‘জয়মতী’ চলচ্চিত্ৰখনত অসমৰ থলুৱা লোকনৃত্যৰ সমাহাৰ দেখিবলৈ পোৱা যায়। অনেক প্ৰত্যাশ্বানৰ সন্মুখীন হৈয়ো অসমত ফিল্ম শিল্প এটা গঢ় দিয়াৰ পোষকতা কৰাই নহয়, চলচ্চিত্ৰখনৰ মাজেৰে অসমৰ জাতীয় জীৱনৰ ইতিহাস আৰু সংস্কৃতি দাঙি ধৰিছে। অসমীয়া গীত-নৃত্য, সঙ্গীত, বাদ্য, স্থাপত্য কলাৰ উৎকৃষ্ট নিদৰ্শন ফুটি উঠিছে চলচ্চিত্ৰখনৰ মাজেদি। বিশ্বসংস্কৃতিৰ পটভূমিত তেওঁ অসমীয়া সংস্কৃতিৰ স্বৰূপ ব্যাখ্যা কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। অসমীয়া সাহিত্যত ইমান সূক্ষ্ম আৰু গভীৰভাবে শিল্প কলা সম্পৰ্কীয় সমালোচনা পূৰ্বতে কোনেও কৰা নাই। ☆☆

প্ৰসঙ্গ টোকা :

- ১। হীৰেন গোহাঁই (সম্পা.), *জ্যোতিপ্ৰসাদ ৰচনাৱলী*, পৃ. ৫১৯ (২০০৩)।
- ২। উল্লিখিত, পৃ. ৫১৬।
- ৩। উল্লিখিত, পৃ. ৪৯৫-৪৯৬।
- ৪। উল্লিখিত, পৃ. ৪৬৮।
- ৫। পৰাগ চলিহা, *চিত্ৰ-বিচিত্ৰ*, পৃ. ৩৭-৩৮, উদ্ধৃত, জয়ন্ত কুমাৰ বৰা, *বিষয় আৰু ব্যাখ্যা*, পৃ. ৭৩।
- ৬। গীতাত্মী তামুলী আৰু অখিল গগৈ, *উৰিব পৰা হ’লে আকৌ যুঁজিলোহেঁতেন*, পৃ. ৫৪।
- ৭। হীৰেন গোহাঁই (সম্পা.), পূৰ্বোল্লিখিত, পৃ. ৫৩৩।
- ৮। উল্লিখিত, পৃ. ৫৩৪।
- ৯। গীতাত্মী তামুলী আৰু অখিল গগৈ, পূৰ্বোল্লিখিত, পৃ. ৩৪।

